

26/
1316 ✓

Kabani Raūri

Archiepiscopi Maguntini,
De Institutione clerici
corū, opusculum
aureum.

Ad Lectorem Vdalricus Carinthus.

Egressus nuper varias sum iussus in oras
Sancta salutifere signa referre Crucis.
Clericulis modo iura fero, hinc si quisque sacerdos
Es, facias que sapit iste liber.

Georgius Symler.
Non hic vel Salios Martis Fauniue Lupercos
Inuenies, Christi sed sacramenta tui.

n

a

h

975

i57

Hendecasyllabō in Rabani Mauri institutiōes. Vdal-
rici Carinthe, pro lectoribus.

Quis sit queritis ille quem videtis
Lectores, iuuat hoc referre vobis.
Rabanus vocor. huc venite, adeste
Omnes vndiq; q̄tquot estis, oro
Saltem si fuerit nihil molestum.
Et nostrum legite hunc nouū libellum
Non sane illepidum neq; inuenustum.
Ex quo perspicue haurietis, omnes
Clerī delicias, decus q̄ honorem, et
Quicqd uel fidei decet ministrum.
Nemo hinc spernere, nec putare parū
Debet, ne uelut citet furorem.
Pœne, quare sapistis, hanc cauete,
Omnes interea valet, abite.
Quis sim queritis, ecce nunc videtis.

Georgius Symler Lectoribus felicitatem.

Cogitādo iam olim in eoipso fui ingenue lector, quos
nam pacto efficerē, ne clericuli quidā nostrī tēporis.
(non sine sua graui iactura) tam per dīte tempus abusu
merent, atq; idīpm poetę nobilis & sapientis in mediū
profari, liberū cuiq; cum veritate fore et clericulo.
Non mea magnanimo depugnat tessera talo

Senio nec nostrum cū cane quassat ebur
Hęc mihi charta nuces, hęc est mihi charta fritillus

Alea nec dānum, nec facit ista lucrum.

Et vt antiqs spectatiōibus iēsse (sua opiniōe) vim et litē
teraturā si non anīaduenterent, saltem paruulę cuidā
lectiōni aliquid operę impenderēt, non tam propense
pyrgo iminentēs. Alea quadam festiua & honesta lus
sitarēt ne ī numerę suffectū videāt q̄ Baptista memīt
cui pio cognomētū est in Rudēte Plauti. Tales (īquit)
sacerdotes esse dnt, qui sicuti tēpli sunt antīstites, ita
pbitatū sint prēsides Nūc meri sunt gulones, cuppe-
dię, ganeiq; voraginibus impliciti et mulierositatis, vt
cū illos videas vultū & palliū videre possis, sacerdotē
desideres, ijs pulchellis coma gradatim scāsilis, omēs
valgij osculis, calceos follicantes respuūt, colobia in-
dignant, manuleatas tunicas appetūt, petis & incastis
gatis oculis, quos cū videas, non presbyteros censeas
sed procos, & quibus in solo viuendi causa palato est:
verbis Aristideis, opibus Sardanapalicis, vt id verum
sit sacerdotium orbī religiōē aduexisse & abstulisse.
Recolligant tandem mentē & Apollinaris id aureum
dictū memorię teneant. Nam sacerdotis pater filiusq;
pontificis, nisi sanctus est, rubo similis efficit, quem de
rosis natū rosasq; parientem, & genitis gignentibusq;
floribus mediū pūgentibus cōparanda pctis dumorū
vallat aspitas, hęc pius, Enixe igi cōsuluimus qui ista

viij q i
qui epā-
tum

sectari nō desinūt. vti quā celerrime ociosi redderent
ocio inquā Attiliano vt est apud Pliniū nepotē. quod
ociari satius est q̄ nihil agere. vtcq̄ ad eam rem insti-
tutionū Rabani authoris testatissimi lectō ancillaret.
qualem clericus quisq̄. si se crassa (vt aiūt) nō dedecet
Minerua in obstruso esse sinet neq̄q̄. Curauimus inq̄
ad cōmunē omniū pmouendorum vsū. impressioni
cōmittere hęc pauca regularia. pmittentia ad res se-
quentes aditū instructiorē. tamq̄ epitoma & pmptu-
ariū quoddā racōnū de rebus ecclesiasticis. qd̄ author
decreti Gracianus legendo minime neglexit per totā
quartam distinctionem de consecratiōe. edituri dein-
ceps si hęc placuisse cognoueris. deo optio maximo
annuēte. Vualafri di & ipsas egregias institutiones &
fortasse regularia Basilij. doctoris in ecclesia nra non
minus eruditi atq̄ antiqui simul ac sancti. qbus tēpus
fallere nostro quo professores rerum ecclesiasticarum
queatis. de quibus racōnē reddere plurimi in seipsis
noscitandis nihil laborātes nequeūt. Assumite itaq̄ p
foribus vestris opientes & sedētes libellos. qui vltro
occurrūt vt doceāt quid pontifex. quid vnctio. & indu-
menta eius. conferentes. intra sacrarium cordis vri
quorum memisse pretiū est operē vos qui clericatū
adipiscimī. ne si ista negligētes et vtcūq̄ forte maiora
quocq̄ non conferentes perinde sitis atq̄ hī. quorum
(vt poeta inquit) Gaudeat aduersis femia virq̄ malis.

Valete.

viij q i
licet

RABANI MAVRIMAGVNTINENSIS ECCLE-
SIAE ARCHIEPISCOPI. IN LIBRVM DE IN-
STITVTIONE CLERICORVM PRAEFATIO.

Quod dñō reuerendissimo ac religioſissimo Haistulpho
Archiepiscopo, Rabanus minimus seruorū dei, eternā
in Christo optat S.

Quoniam te sancte pater, pro merito summe pietatis
plurimi venerentur, & omnibus fidelibus causa
magne fidei et sancte doctrine, honorabilis atque
amabilis existas, congruum esse iudicavi, ut ego in quem
plurimum tuorum beneficiorum contulisti, munusculum aliquod,
licet non condignum, tamen ut credo non ingratum, tue vene-
rationi deferre, nihil verens de precio, quia animus in
voluntate diues, magis estimat deuotionem offerre quam
donum. Et hac fiducia, ausus sum partem laboris mei, quam
in studio sacre lectionis elaboravi, ubi quae benignissimum
atque equissimum esse scio, iure muneris dirigere, ut a
te quaecumque sit recipetur, ac tuo iudicio probaretur, atque ad
purum examinaretur. Proinde obsecro te sancte pater, ut
oblatum tibi opus suscipias, ac pie relegens, diligenter illud
examines, & illi quae in eo rationabiliter inueneris, dicata
ei haec tribuas, a quo est omnis ratio creata. Si qua vero
inconsiderate repis, plata, tuo studio citius reddas illa
emendata, et sic credo legentibus erunt utilia. Tuo enim
magisterio semper me libens subdum, a quo recordor me
accepisse dignitatem ecclesiasticam. Confido tamen omnipotentis
dei gratiae, quia fidem et sensum catholicum in omnibus
tenere, nec per me quasi ex me ea protuli, sed auctoritati
innitens maiori, per omnia illorum vestigia sum locutus.
Cyprianum dico atque Hilarium, Ambrosium Hieronymum
Augustinum, Gregorium Chrysostomum Damasum
Cassiodorum atque Isidorum, & ceteros nonnullos, quorum
dicta alicubi in ipso opere, ita ut ab eis scripta sunt pro
conuenientia posui, alicubi quoque illorum sensum meis

verbis ppter breuitatē opis strictim enūciaui. Inſdum
 vero ubi neceſſe fuit ſcdm exēplar eorū qndā ſenſum
 ſolūmodo ptuli. in omnibus tūc. mihi niſi fallor. catho-
 licam imitatus veritatem. a qua ſi dñs adiuuerit non
 patior vllō modo diuelli. quā & te p oībus habere atq;
 amare confido. Et ideo tua ſuffragia ſupplex peto. vt
 ipſa veritas oīm creatrix & gubernatrix. licet nō meis
 meritis. tamē ppter tuā ſacraſſimā orationē. me in ſe
 ſine vllō deuio erroris in eternū cōſeruare dignetur.
 Beatitudinem tuam opto ſemper valere in omnibus
 ſancte pater. memorem noſtri.

Incipit Regiſtrum Capitulorum.

Primum.	De vna dei eccleſia catholica.
II.	De tribus ordinibus eccleſie.
III.	De tonsura clericorum.
IIII.	De gradibus eccleſiaſticis.
V.	De ordine triperſito epiſcoporum.
VI.	De Presbyteris.
VII.	De Diaconibus.
VIII.	De Subdiaconibus.
IX.	De Acolythiſ.
X.	De Exorcistiſ.
XI.	De lectoribus. ac pſalmiſtiſ.
XII.	De Hoſtiarijs.
XIII.	Quos oporteat ad ſacrū ordinē accedeſ
XIIII.	De Suphumerali. (re. et quo ordine
XV.	De Tunica linea.
XVI.	De Cingulo.
XVII.	De phanone.
XVIII.	De Orario.
XIX.	De dalmatica
XX.	De Caſula.

XXI.	De Sandalijs
XXII.	De Pallio.
XXIII.	De Sacramentis ecclesie.
XXIII.	De Baptismi sacramento.
XXV.	De Cathecuminis.
XXVI.	De Cathecizandi ordine.
XXVII.	De Tinctione baptismi. & vñctione chrismatis.
XXVIII.	De indumento baptizati et Eucharistia.
XXVIII.	De Impositiōe manus episcopi. & chris- matis Sacramento.
XXX.	De sacramēto corpis et sanguis dñi.
XXXI.	De officio missę.
XXXII.	De ordine missę.
XXXIII.	De Missa.
XXXIII.	De orōnibus atq; officijs horarum Cas
XXXV.	De matutina. (nonicaz.
XXXVI.	De prima hora.
XXXVII.	De Tercia hora.
XXXVIII.	De Sexta hora.
XXXIX.	De Nona hora.
XL.	De Vespertina hora.
XLI.	De Completorio.
XLII.	De Nocturnis vigiliarum.
XLIII.	De ceteris legitimis orationibus.
XLIII.	De peculiaribus orationibus.
XLV.	De quadripartita specie orationum.
XLVI.	De εξομολογησι, exomologesi idest con- fessione.
XLVII.	De Letanijs.
XLVIII.	De Ieiunio.
XLVIII.	Quid sit inter Ieiuniū & stationem.
L.	De Quadragesimali Ieiunio.
LI.	De Ieiunio Pentecostes.

LII.	De Ieiunio ante natalem dñi . et ceteris legitimis ieiunijs.
LIII.	De Ieiunio quattuor sabbatorum.
LIII.	De Ieiunijs priuatis.
LV.	De Biduanis siue triduanis.
LVI.	De esu carniū & potione vini.
LVII.	De Eleemosynarum differentia.
LVIII.	De Pœnitentia.
LVIII.	De Satisfactione.
LX.	De Natiuitate domini.
LXI.	De Epiphania.
LXII.	De Purificatione.
LXIII.	De Septuagesima . Sexagesima. Quinquagesima & Quadragesima.
LXIII.	De die palmarum
LXV.	De Cena domini.
LXVI.	De Parasceue.
LXVII.	De Sabbato sancto pasche.
LXVIII.	De Pascha domini.
LXIX.	De Ascensione domini.
LXX.	De Pentecoste.
LXXI.	De die dominico.
LXXII.	De Festiuitatibus sanctorum.
LXXIII.	De Encenijs
LXXIII.	De Cantico.
LXXV.	De Psalmis.
LXXVI.	De Hymnis.
LXXVII.	De Antiphonis.
LXXVIII.	De Responsorijs.
LXXVIII.	De Lectionibus.
LXXX.	De Sacrificijs pro defunctis .
LXXXI.	De Libris testamentorum.
LXXXII.	De Benedictionibus.
LXXXIII.	De Symbolo.
LXXXIII.	De Fide.

Incipit liber Rabani Mauri, De Institutione clericorū.

DE VNA ECCLESIA CATHOLICA. Ca. I.

Ecclēsia ergo dicit̃ catholica, quę p totū orbē dilatata diffundit̃, Christi nomis nobilitate glorificatur. Omnis enim homo, qui recte innitit̃ fidei, existit particeps, & sacro baptismate regenerat̃, a Christo christianus vocat̃ & dei patris atq; ecclēsie matris noscitur esse filius. εκκλησια. Ecclesia gręcū est, quę in latinū vertit̃ cōuocatio siue cōuētus, eo qđ omēs ad se cōuocat, καθολικος. Catholica aut̃ dicit̃ idest vnīuersalis, quia in toto mundo vna est ecclesia Christi, quę et sponsa et corpus eius est.

a Christo

etia gr̃

catholica

DE TRIBVS ORDINIBVS ECCLESIE. Ca. II.

Sunt tres ordines in ecclesia. Cōuersantiū idest laicorū monachorū & clericorū. Quorū primus idest laicus ordo popularis interpretat̃. λαος. Laos enī gręce, pplus latine dicitur. Secūdus est Monachalis idest singularit̃ conuersans, hoc est a seculari cōuersatiōe motus, μονος. Monos enī gręce singularitas dicitur & μοναχος. Monachus singularis vel solitarius dicit̃. Tercius est ordo clericalis, κληρος. Cleros quippe gręce, latine fors vel hereditas dicit̃, ppterea dicti sunt clerici, quia de sorte sunt domī, vel quia ad dñm partē habent. Vnde oportet vt qui dñi hereditatem possidēt, absq; vllō impedimēto seculi, deo seruire studeant, doceantq; pplm dei, omnia precepta eius, & offerant deo dona & sacrificia, pro sua & populi ignorantia, & iudicēt inē iustum & iniustum, inter sanctum et pphanū, inter pollutum & mundum.

3 ordines
etia

DE TONSVRA CLERICORVM. Ca. III.

Tonsurę ecclesiasticis vsus ab aplis it̃roductus est, et hī qui in diuinis cultibus mācipatī dño

cōsecrantur quasi naçarei id est sancti dei crine preciso innoventur. Est autē in clericis tonsura signum quod in corpore figuratur. sed in animo agitur. scilicet vt hoc signo in religione vicia refecentur. & crinibus carnis nre quasi crinibus exuamur. atq; inde innouatis sensibus. vt comis rudibus enitescamus. Ferūt qdā doctōrum hūc ritum Petrum apostolū primū sumpsisse. vt formā et silitudinē Christi in capite testaretur dū pro redēptione nra Crucis patibulū subiret. ac a nefanda Iudeorū gente acutis spinarū aculeis crudeli coronaretur. Deinde vt sacerdotes veteris testamenti. tōsura & habitu destruerentur.

DE GRADIBVS ECCLESIASTICIS. ¶ Ca. III.

*us ecclesiastici
nomen*

SVNT autē gradus ecclesiastici nouē. Quorū nomina sunt. Hostiarius. Psalmista siue lector Exorcista. Acolytus. Subdiaconus. Diaconus. Presbiter atq; Episcopus. Incium quidē sacerdotum Aaron fuit in veteri testamento. Melchisedech prior obtulit sacrificiū & primo ante hūc Abraam. Isaac & Iacob Legit et noe edificasse altare. et sup illd dño holocaustū obtulisse. Sed isti spōtanea volūtate. nō sacerdotali authoritate ista fecerūt. In nouo autē testamento post Christū sacerdotalis ordo a Petro cōpīt. ipsi enī primum datus est pontificatus in ecclesia Christi. Hic igit ligādī atq; soluendi causam potestātē primus accepit. primusq; ad fidem pplm virtute suę p̄dictionis adduxit. Porro. quia Episcopus nō ab vno sed a cūctis cōprouincialibus Episcopis ordinatur. id. ppter hereses noscitur institutū. ne aliquid cōtra fidem ecclesię. tyrānica authoritas moliretur. Huic autē dum consecratur datur baculus. vt eius iudicio subditam plebem regat vel infirmitates infirmorū sustineat. Datur et annulus ppter signū pontificalis honoris. vel signaculū secretorū

DE ORDINE TRIPERTITO EPISCOPORVM.

O Rdo enim Episcoporum tripartitus est. **¶** Ca. V.
idest in Patriarchis, Archiepiscopis, qui et me-
tropolitani sunt, & in Episcopis. πατριάρχος.
Patriarcha græca lingua pater, principium siue summus
primus interpretatur, non quod summo honore fungitur, tali
nomine censetur, sicut Romanus, Anthiochenus, Alex-
andrinus, αρχιεπίσκοπος. Archiepiscopus græco vocabulo
dicitur quod sit summus vel princeps episcoporum. Tenet enim
vicem apostolicam, & presidet episcopis ceteris. Metropolitanus
autem idem vocatur, eo quod presideat illi civitati, quæ præ
ceteris civitatibus in eadem prouincia constitutis quidam
mater sit μητροπολις metropolis. n. græce mater ciui-
tatis interpretatur. Episcopi autem vocabulum inde dictum, quod
ille qui prefigitur, semper superintendat, ἐπίσκοπος. Epis-
copi enim græce, latine speculatores interpretantur, siue
superintendentes. Antistes autem idem dictus est, eo quod
ante stet, primus enim est in ordine ecclesie, et supra se
nullum habet sacerdotem. Pontifex princeps sacerdotum
est, quasi via sequentium, ipse est summus sacerdos, ipse pon-
tifex summus vocatur. Sacerdos quidem nomen compositum
est ex græco & latino quasi sacrum dans. Dispensat ergo
mysteria celestia fidelibus, baptismum tradit, corpus &
sanguinem Christi distribuit, et verbum dei predicat, chorepi
qui vicarii sunt episcoporum ad exemplum seniorum septuaginta con-
stituti sunt, nec aliquid eis licet in ecclesia ordinare aut
constituere, nisi quantum eis conceditur a legitimis
eorum episcopis. Dicti sunt autem chorepiscopi, quia de choro sunt
(sacerdotum)

DE PRESBITERIS.

¶ Ca. VI
P Resbiterorum ordo, exordium superstit a filiis Aaron
Qui enim sacerdotes in veteri testamento voca-
bant hi sunt qui nunc appellantur presbiteri. πρεσβυτερος
Presbiter. n. græce, latine senior interpretatur, non propter ætatem aut
vel decrepita senectute, sed propter honorem et dignitatem

*Oudo epoz
trix autitg*

archiepiscopus

*epi
antistes*

*pontifex
Sacerdos*

chorepi

Presbiter

et doctrinā sapiētīę quā q̄ acceperūt presbiteri nō ināf
Ideo aut̄ presbiteri sacerdotes vocantur. quia sacrum
dant sicut Episcopi idest in cōfessione diuini corporis
& sanguinis. & in baptismatis mīstratiōe. & in officio
p̄dicandī. sed licet sint sacerdotes tamē pontificatus
apicem non habent. quia nec chrismate fontē signant.
nec sp̄ritum paracletum dant.

DE DIACONIBVS.

Ca. VII.

I Euit̄ ex noīe aūthoris vocati. De nomīe Leui
leuit̄ sunt. a quibus in tēplo dei mystici sacra-
menti mysteria explebant. Hī gr̄ce. Διακονες
Diacones latine mīstri dicūtur. quia sicut in sacer dote
cōsecratō. ita in diacono mīsterij dispensatio habetur.
Hī in veteri testamento excubabant in tabernaculo
testimonij ad p̄cepta Aaron. & ad cūcta opa taberna-
culi. In nouo aut̄ testamēto Apostoli septem diacones
p̄pter sacramenta eiusdem numeri ordinauerunt. ad
mīsteriū sacrū & ad officiū altaris. Baptizare modo eis
corā episcopis siue presbiteris licitū est. cēterū aut̄ nō
licet. Quiq; p̄pterea albis induti assūt. vt hīc admo-
niti cēlestem vitam habeant. candidiq; ad hostias &
immaculati accedant.

DE SVBDIACONIBVS.

Ca. VIII.

H ypodiacones. υποδιακονες. gr̄ce. quos nos
Subdiacones dicimus. Qui ideo sic appellant̄.
quia subiacēt p̄ceptis & officijs leuitarū. obla-
tiones in templo dei a fidelibus ipsi suscipiūt. et leuitis
supponēdis altaribus deferūt. Hī apud Hebreos Na-
thinnei idest in humilitate seruientes. De quibus qdē
placuit patribus vt quia sacra mysteria cōtrectāt. casti
& cōtinentes ab vxoribus sint. et omni carnali imūn-
dicia liberi. Hī ergo cū ordinātur. nō suscipiūt manus.

impositionē. sicut sacerdos & leuitē. sed patenā tantū
ac calicem de manu episcopi. & ab archidiacono ciphū
aque cum aqua. manile & manutergium.

DE ACOLYTHIS.

Ca. IX.

Acolythi. ἀκολυθι. græce Ceroferarij dicuntur
a deportandis Cereis. qñdō legendū est Euan-
geliū. ac sacrificiū offerendū. tūc enī accendūt
luminaria ab eis. & deportant. nō ad effugandū tene-
bras. dū sol eo tpe rutilet. sed ad signū leticię demon-
strandū. quorū typū preferebant illi. qui in tabernaclo
lucernas quotidie accendebāt. sup cādelabrū positas.

DE EXORCISTIS.

Ca. X.

Exorciste. ἐξορκιστῆ. in græco. in latinū adiuran-
tes siue increpantes vocātur. Inuocāt enī super
catecūminos & sup eos qui spiritū habent
immundū. nomē dñi Iesu. adiurātes per eū. vt egredia-
atur ab eis. Refert Iosephus Salomonem excogitasse.
suiamq; gentē docuisse modos exorcismi idest adiura-
tionis. qbus imūdi spiritus expulsi ab homine vltērius
reuerſi nō sunt ausi. Quos Helſdras actores memorat
templi. eos nūc esse exorcistas in ecclesia dei. Hī enī
ordinant cū accipiūt de manu epī libellū. in quo scrip-
ti sunt exorcismi. dicente eis episcopo. Accipite & cō-
mendate memorię. & habete potestatem imponendi
manus super energūminos. siue catecūminos. vt im-
peretis imūdis spiritibus & abiiciatis.

DE LECTORIBVS ET PSALMISTIS.

Ca. XI.

Lectores a legendo. psalmiste a psalmis canēdis
vocant. illi enī predicāt poplis conuenient. isti
canūt vt excitēt ad cōpunctionē aīos audiētū.
Lectorū ergo ordo formā & iniciū a pphetis sumpsit.
isti quippe dū ordinant. primū de eorū conuersatione

b

episcopus verbum facit ad pplm. deinde coram plebe tradit eis q̄tidie codicē apicū diuinorū. ad dei verbum annūciandū. Psalmistaz idest cantorum princeps siue author fuit Dauid & Asaph. isti enī post Moysen psal- mos primī cōposuere & cātāuere. psalmistam autē & voce & arte p̄clarū illustrēq; esse oportet. ita ut ob- lectamento dulcedinis animos incitet auditorum.

DE HOSTIARIIS.

Ca. XII.

Hostiarij sunt. qui et Aeditui & ianitores in lege dicebantur. Hī apud Hebreos in veteri testa- mēto electi sunt ad custodiā templi. Dicti autē hostiarij quod p̄sint hostijs templi. Ipsi enī tenentes clauem. oīa intus ex vtrac; parte custodiunt. atq; inter bonos et malos habentes iudiciū. fideles recipiunt infideles respuunt.

QVOS OPORTET AD SACRVM ORDINEM ACCEDERE. ET QVO TEMPORE.

Ca. XIII.

Canones et decreta Zosymi pape decernūt ut clericus q; ad sacre ordinē accedit. inf̄ lectores siue exorcistas. quinq; annos exoluat. exinde Acolythus vel subdiaconus. quattuor annis. ad bene- dictionem quoq; diaconus non minoris etatis quam viginti quinq; annor; accedat. in quo ordine. quinq; annis expletis. ad presbyteratus honorem pmoueri poterit. non tamen ante tricesimū annū.

DE SVPERHVMERALI.

Ca. XIII.

Primū ergo eorum indumentū est. Ephor bat. quod interpretat̄ superhumerales lineū. quod signat mūdiciam bonorum operū. quia quisq; ad sacerdotium. magisteriūq; populi dei pmouendus est. primū debēt opera agnosci. vt hoc foris quod om- nibus patet irrep̄hensibile appareat cōuenient̄ ex tpe

et integritas cordis eius, et fidei sinceritas scrutetur.

DE TVNICA LINEA.

Ca. XV.

Secundum est linea tunica quę gręce. ποσληνος. poderis. latine talaris dicitur, eo quod talos vsq; descendat. Cum enī constet lino vel bisso continentia vel castitatem signari, strictam habent lineam sacerdotes, cum ppositum continētię studiose conseruant. hęc & talos vsq; descendet, quia vsq; ad finem vite huius bonis operibus sacerdos insistere debet.

DE CINGVLO.

Ca. XVI.

Tercium vestimentū est cingulū siue baltheum, quo vtuntur ne tunica ipsa defluat, & gressum impediāt, hoc munire custodiā mentis signat. Qui enim tunica talari indutus, absq; cingulo incedit, defluit tunica, ac relicto corpore, ventis & frigoribus intrandi spaciū tribuit, quin et peditis gressibus incedendi vsum retardat, vel etiā calcātibus se causa efficit ruine. Ergo lineas induūt sacerdotes, vt castitatē habeant, accinguntur baltheis, ne ipsa castitas sit remissa & negligens, ne vento elatiōis animū pflandi aditū pādat ne crescēte iniquitate, refrigescere faciat caritatē iporę

DE PHANONE.

Ca. XVII.

Quartū vero Mappula siue mantile, sacerdotis indumentum est, quod vulgo phanonē vocāt, signans strennuitatem, ob hoc eorū tunc manibus tenetur, quando missę officiū agitur, vt paratos ad ministeriū mensę domini populos cōstituāt, Oportet ergo sacerdotes & ministros altaris, mappulas manibus tenere, qđo officiū est diuina sacramēta cōficere vt cū deuotiōi mentis opus spōtaneū cōcordat, digne

b ij

exerceat officiū. quod pie diuino munere est collatū.

DE ORARIO.

Ca. XVIII.

Q Vintū quoq; est quod orariū dicitur. licet hoc quidam stolam vocēt. Hoc ergo genus vestis. solūmodo eiusmōi psonis vti cōcessū est. qbus p̄dicandi officiū est delegatū. Apte ergo oratoribus Christi orariū cōuenit. & circa collū suū simp̄ et pectus tegit sacer dotis. vt inde iſtruaſ. quia quicqd ore pfert tractu sūme rationis attēdat. vt illud apostoli ipleatur. pfallā spīritu pfallā et mēte. orabo spū orabo et mente.

DE DALMATICA.

Ca. XIX.

Extū namq; est quod Dalmatica dicitur. Hec vestis in modū Crucis est facta. & passiōis dñi indicīū est. habet quoq; et purpureos tramites ipsa tunica a sūmo vsq; ad ima. ante et retro descendētes. nec nō & p vtrāq; manicā vt admoneat mīster dñi. per habitus sui speciem. cuius muneris particeps est. vt cum per mysticā oblationem. passionis dominicę cōmēorationē agit ipe in eo fiat hostia deo acceptabilis.

DE CASVLA.

Ca. XX.

S Eptimū sacerdotale indumentum quod casula vocat. Dicta est aut p dimīnutionē a Casa qd totū hominē tegat. quasi minor casa. hāc greci πλανηται. planetā nomināt. Hec supremū oīm indumentorū est. & cetera omnia interius per suū munimē tegit et seruat. Hanc ergo vestē possumus intelligere charitatē quę cūctis virtutibus supeminet. & eorum decorē suo tutamīe ptegit & illustrat. Nec enī vllius iam erit splendor virtutū. si non eas charitatis irradiauerit fulgor. quod ostendit apostolus dicēs. Si linguis hominū loquar & angelorum &c. De hoc itaq; spūali

vestimēto virtutum. Colosensibus ita scripsit. Induitē
inquit vos sicut electi dei sancti & dilecti. viscera mis
ericordie, benignitatem, modestiam, patientiā, Super
oia hęc charitatē habentes, qđ est vinculū pfectionis.

DE SANDALIIS.

Ca. XXI.

Induunt quoq; sacerdotes sandalijs siue soleis
pedes, quod genus calciamenti, euāgelica au
thoritate eis est cōcessum, quia hoc calciamē
tum mysticam significationē habet, vt pes neq; tectus
sit, neq; nudus ad terram, idest vt nec occulte euā
geliū, nec terrenis comodis innitā. Sicut ergo sanda
lia partem pedis tegūt, partem inopertam relinquunt
ita et euangelici doctores, partim euangeliū operire
parti aperire debent, ita videlicet, vt fidelis & deuotus,
sufficiētē habeat doctrinam, et infidelis et contē
ptor, non inueniat blasphemandi materiā.

DE PALLIO.

Ca. XXII.

Super hęc autem omnia, summo pontifici (qui
archiepiscopus vocatur), ppter apostolicā vicē
palliij honor decernitur, quod genus indumēti
Crucis signaculum purpureo colore exprimit, vt ipso
indutus pontifex a tergo & pectore Crucem habeat,
suaq; mente pie & digne de passione redemptoris cog
itet, ac populo pro quo deum deprecatur, redēptiōis
sue signaculum demonstret. Condecet quoq; bene vt
ipsa apostolica dignitas, apostolicum virum faciat, vt
plena deuotione, sano sermone & digna operatione
possit dicere cum apostolo, Mihi autem absit gloriari,
nisi in Cruce domini nostri Iesu Christi.

DE SACRAMENTIS ECCLESIAE.

Ca. XXIII.

Sunt autem sacramenta ecclesie, Baptismū &
Chrisma, corpus & sanguis, quę ob id sacra

b. iij

*Sacramenta
ecclesie*

menta dicuntur. quia ex tegimēto corporaliū rerū virtus diuina secretius salutē eorūdem sacramētorū opat vñ et a secretis virtutibus vel sacris. sacramēta dicunt. quę ideo fructuose penes ecclesiā fiunt. quia sanctus in ea manēs spiritus. eorundem sacramētorū latenter operat effectū. vnde seu per bonos siue p malos ministros intra ecclesiā dei dispensent. nec bonorū meritis dispēsatorū amplificāt hęc dona. nec malorū attenuāt.

DE BAPTISMI SACRAMENTO. Ca. XXIII.

Primū autē sacramētorū est Baptismus. & anteq̃ sacro chrismate vngat aliquis. ac corpis et sanguinis Christi particeps existat. sacra regeneratione purgari debet. ac deinde ad cetera rite accedere. βαπτισμα. Baptisma gręce. latine tinctio interpretatur. quę non tantū ob hoc q̃ homo in aquā mergit tinctio dicitur. sed quia spūs gratię ibi i melius incitat. et longe aliud quā erat efficit. cuius misterium nō aliter nisi sub trinitatis designatione. i. patris & filiū et spiritus sancti cognitione cōpletur. dicente dño ad apostolos. Itē docete oēs gentes. baptizātes eos. in nomie patris & filiū & spiritus sancti. Sicut enī in tribus testibus stat omē verbū. ita sacramentū cōfirmat ternarius numerus nominum diuinorū. Prius enim debet baptizandus fide incarnationis Christi instrui. & sic ad baptismū iam credulus admitti. vt sciāt cuius gratię in eo est piceps tunc iam debitor fiat deinceps.

DE CATHECVMINIS.

Ca. XXV.

Cathecuminus aut dicitur p eo quod adhuc doctrinam fidei audit. nec dum tamē baptismum recepit. Nam. καθεκουμινος. Cathecuminus gręce. latine auditor interpretatur. Cathecuminus idest audiens nominatur. s. vt verum

agnoscens dominū. relinquat varios errores idolorū.
Post Cathecumīnos autē sequens gradus est compe-
tentū. Competentes autē sunt. qui iam post doctrinā
fidei. post continentīā vitę. ad gratiā Christi percipiē-
dam festinant. Ideoq; appellantur competentes idest
gratiam Christi petentes. Nam Cathecumīni tantum
audiunt. nec dum petunt. Sunt enim quasi hospites &
vicini fideliū. deforis audiūt myſteria. audiunt gra-
tiam. sed ad huc non appellant fideles. Competentes
autem iam petunt. iam accipiunt. iam catheciſantur
idest imbuūtur instructione fidei & sacramētorū. istis
enī traditur salutare symbolū. quasi cōmonitoriū fidei
& sanctę cōfessionis indicīū. quo instructi agnoscant.
quales iam ad gratiam Christi se exhibere debeant.

DE CATHEZISANDI ORDINE. ¶ Ca. XXVI.

Cathezizandi enī ordo est hic. primū iterrogat
paganus si abrenūciat diabolo. et oībus dam-
nolis eius operibus atq; fallacibus pompis. de
inde apostolicę fidei ostendit ei symbolū. et exquirīt
ab eo si credat in deū p̄rem oīpotentē. et in Iesū Chris-
tū filiū eius vnicū dñm nostrū. et in sp̄ritū sanctū vni-
cū dñm in trinitate et vnitate si cōfiteatur vnā esse
sanctā ecclesiā catholicā et si credat remissionē p̄ccōrū
et carnis resurrectionē. Et postq; se p̄ cōfessionē alteri-
us fidei in alterius cōmendauerit dñm et p̄ abrenūci-
ationē a prioris possessoris se alienauerit seruicio. ex-
sufflat ab eo sua potestas. vt p̄ piū sacerdotis ministe-
rium. sp̄ritui sancto cedat. fugiet sp̄ritus malignus.
signaturq; ipse homo signaculo sanctę Crucis. tam in
fronte quam in corde. vt ipse diabolus in vase suo pri-
stino. suę interemptionis cognoscens signum. sciat id
sibi esse alienum. & exinde iam dicuntur super eum
orationes vt fiat cathecumīnus. Tunc datur ei sal be-
b iij

nedictum. vt per sal typicum . sapientie sale conditus.
fetore careat iniquitatis. & ne a vermibus peccatorū
ultra putrefiat. sed magis illesus feruetur. ad maiorem
graciam percipiendam . Dehinc iterum exorcizatur
diabolus vt suam nequitiam agnoscens. & iustum sup
se iudiciū dei timens discedat . Postea tanguntur ei
nares & aures cum salua. & dicit ei. Effeta. quod est
adaperire . hoc enim sacramentum hic agitur . vt per
saluā typicam sacerdotis & tactum sapientia et virtus
diuina. salutem eiusdē cathecumini ogetur . vt appe
riantur ei nares ad percipiendum odorem noticie dei.
vt apperiantur illi & aures. ad audiendū mandata dei.
sensuq; intimo cordis reponendum . Deinde sacer do
tali benedictione munitur . vt ad sacrum baptismū cū
fide accepta custodiatur. vnguetur illius tunc pectus
de oleo sanctificato cum inuocatione sanctę trinitatis.
vt nullę reliquię latentis inimici in eo resideant . sed in
fide sanctę trinitatis mens eius confortetur. vnguetur
& inter scapulas de eodem oleo. vt vndiq; muniatur.
& ad bona opera facienda. per dei gratiam roboret.

DE TINCTIONE BAPTISMI ET VNCTIONE .

Ca. XXVII

Post hæc ergo consecret fons. vt ad ipsum bap
tismū cathecuminus accedat. & sic in nomine
sanctę trinitatis trina submersione baptizetur
Et recte homo qui ad imaginē sanctę trinitatis cōditus
est. et p inuocationē sanctę trinitatis ad eandē reuocat
imaginē. et qui tercio gradu peccati idest cōsensu ce
cidit in mortē. tercio eleuatus de fonte p gratiā resur
gat ad vitā. Potest et hæc trina imersio triduanā sepul
turā significare. Oportet igitur cū inuocatione sanctę
trinitatis. sub trina mersione baptismum confici . vt &
secundum vnitatem substantię . vnum baptismū fiat.
Postquā autem baptizatus ascenderit de fonte. statim

signat in cerebro a presbytero cū sacro chrismate seque
quēte simul et oratiōe. vt regni Christi particeps fiat.
et a Christo christianus possit vocari.

DE INDUMENTO BAPTIZATI ET CHRISMATE.

Ca. XXVIII.

Post baptismū ergo tradit christiano vestis candida. qd signat innocentia et puritate christianā. quā post ablutas veteres maculas studio scē cōuersatiōis imaculatā seruare debet. ad presentandā ante tribunal Christi. Cuncti vero renati albis induunt vestibus. ad mysteriū resurgētis ecclesie futurę vt in albis vestibus. quorū primę natiuitatis infantia vetusti erroris pānus fuscauerat. habitus scē regeneratiōis glorię preferat indumentū. Tegitur enim post sacram vnctionē caput eius mystico velamine. vt intelligat se diadematis regni & sacerdotalis dignitatis portitorē. Deinde corpore et sanguine dñico omne precedens sacramentū in eo cōfirmat. quia hoc ideo accipere debet. vt deū habere in se mereatur habitatorē. et illius sit capitis mēbrū qui passus est et resurrexit p nobis.

DE IMPOSITIONE MANVS EPISCOPI. XXIX

Nouissime autē a sūmo sacerdote p impositionē manus paracletus tradit illi spīritus. vt roboretur per spīritūfactū ad predīcandū alijs idem donum quod ipse in baptismate consecutus est et per gratiā vitę donatus est eterne. Signatur .n. baptizatus cū chrismate per sacerdotē in capitis sūmitate. per pōtificē vero in fronte. vt in priore vnctione significetur spīritussancti super ipm descensio ad habitationē deo cōsecrandam. In secunda q̄q et eiusdem spīritussancti septiformis gratiē cū omni plenitudie scētutatis et sciē et virtutis venire in hominē declaret. *χρῖσμα*. Chrisma grēce. latine vnctio siue vnguētū nomiatur. Ex cuius

nomie & Christus dicitur. & ex ipso homo p lautrũ
sanctificatur. Nam sicut in baptismo p̃c̃t̃orũ remissio
datur ad veniam. ita per vnctionem sanctificatio facti
spiritus adhibetur ad gloriam.

**DE SACRAMENTO CORPORIS ET SANG-
VINIS DOMINI.** Ca. XXX.

Sed quia de duobus sacramētis. idest baptismo
& chrismate supra disseruimus. nunc de reliq̃s
duobus idest corpe & sanguine dñi. etiam nũc
q̃ntum dñs annuerit pandamus. Maluit enĩ dominus
corporis & sanguinis sui sacramenta fidelĩũ ore p̃cipi.
& in pastum eorũ redigi. vt p̃ visibile opus. inuisibilis
ostenderet effectus. Sicut enĩ cibus materialis forĩs
secus nutrit corpus et vegetat. ita etiã verbũ dei intus
animam nutrit & roborat. quia non in solo pane viuĩt
homo. sed in omni verbo quod p̃cedit de ore dei. Air
ergo ipsa veritas. Caro enĩ mea vere est cibus. & sang-
uis meus vere est potus. vere scilicet caro Christi est
cibus. quia vere pascit. et ad eternã vitã hominẽ nutrit
Et sanguis eius vere est potus. quia esurientẽ et sitiẽ-
tem animã iustĩ. in eternũ veracĩ fatiat. Temporalem
quippe vitã. sine isto cibo & potu habere possunt ho-
mines. eternũ omĩno nō possũt. q̃a iste cibus et potus
eternã satietatẽ capitis mēbrorũq̃ suorũ signat. Quia
p̃pter necesse habemus sumere corpus et sanguinem
eius. vt in ipso maneãus. & eius corpis membra simus
Sacramētum autẽ quod ore p̃cipit in alimentũ corpis
redigit. virtute autẽ eius sacramēti eterna vita adipiscit̃
Sed tñ ipsius sacramēti tãta est dignitas. & tãta pot̃na.
vt quicũq̃ illud indigne p̃ceperit. magis sibi dānationẽ
q̃ salutẽ acgrat. Probet autẽ seipm̃ homo. et sic de pane
illo edat. et d̃ calice bibat. q̃cũq̃ enĩ māducauerit & bi-
berit indigne. reus erit corpis et sanguis dñi. et sibi ius-
diciũ māducat et bibit. nō diu dcās corpus dñi quicũq̃

ergo ad mēsam dñi vbi agni imaculati & incōtaminati
caro mactatur. & vbi veneranda myſteria paſſionis &
reſurrectionis eius a fidelibus celebrant. plenus dolo
atq; malicia accedit. et aut odiū. aut iuidiē. aut auariciē
aut luxuriē facibus accenſus. corpus dñi accipere non
metuit. verendū eſt. ne vbi vitā accipe debuit iudiciū
damnatiōis inueniat. & magis incitetur ad pœnā quā
retrahatur ad veniā. Scriptū eſt enī de Iuda proditore.
qui malignus ad mēſam dñi acceſſit. et ſacri conuiuii
particeps eſſe nō timuit. q̄ poſt buccellā ſtatim intro-
iſſet in illū ſathanas. Qui ergo inſidijs mente conditis.
qui p̄cordijs aliq̄ ſcelere pollutis. myſteriorū Chriſti
oblatoib; ſacris dei participare nō metuit. ille in ex-
emplum Iudē filiū hominis tradit. ille dñm vendit. qui
eius timore atq; amore neglecto. terrena p̄ illo et ca-
duca. imo etiā criminofa diligere & curare cōuincitur.
In ſacramento vero vinū et aqua mixtū offerri debet.
hoc & lauacrū preſtat et potū. Neutrū ergo eorū ſine
altero in ſacrificio debet offerri. nec vinū ſine aq̄. nec
aqua ſine vino. quia & nos in Chriſto. et Chriſtum in
nobis manere oportet. In aqua videmus pp̄m itelligi.
in vino vero oſtēdi ſanguinē Chriſti. Quod autem in
calice aqua vino miſcet. Chriſto popuſ adunatur. &
credentiū plebs ei in quē credit copula et iūgi. Que
copulatio aque & vini ſic miſceatur in calice dñi ut cō-
mixtio illa ab inuicē ſeparari nō poſſit. ſicut neq; eccle-
ſiam a Chriſto oportet diuidi.

DE OFFICIO MISSE.

Ca. XXXI.

DE officio miſſe ſacramēta corporis et ſanguinis
Chriſti cōficiunt. p̄ſima licet ſint genera. tamē
ipſum precipue. quod in ſacris diuinisq; rebus
habetur. officiū nomine cenſebitur eſſe nuncupandū.
(Quia quanto maioris dignitatis eſt ipſa res.

tanto paratiorē. & p̄mptiorē ipsius ministerij querit
effectū. Sacrificiū quasi sacrę factum. quia p̄ce mystica
cōsecratur in memoriā p̄ nobis dñice passiōis. vnde hoc
eo iubēte corpus Christi & sanguinē dicimus. qd dū
sic ex fructibus terre sctificat. & fit sacramentū. op̄ate
inuisibiliter spū dei. Cuius panis & calicis sacramentū
gręci. εὐχαριστία. Eucharistian dicunt. quod latīe bona
gratia interpr̄tatur. Missā autē legatio est inter deum
& homines. cuius legatiōis officio fungitur sacerdos.
cū populi vota p̄ preces & supplicatiōes ad deū offert
Et bene hoc tpe fit sacrificiū. quando ipsius passionis
memoria celebrat. qui semetip̄m obtulit patri p̄ nobis

missa

DE ORDINE MISSE. Ca. XXXII.

Primū enī in celebratione missę. ad introitum
sacerdotis ad altare antiphona cantat a clero
vt audiatur sonitus qñ ingreditur sanctuariū
in cōspectu domini. per tintinabulorū sonitū. ingressus
innotuit pontificis. bene igit̄ ingressus sacerdotis. cō-
crepantibus choris auditur modulamię diuinę laudis
vt domice celebrationis mysteria. ministrorū p̄ie p̄-
cedat consonātia. corpis & sanguis Christi venerabile
sacramentū antecedit digne laudis sacrificiū. Namq̄
χορος. Chorus est multitudo ī sacris collecta. et dictus
chorus q̄ ī inīcio ī modū coronę circū aras starēt &
ita psallerent. Alij chorū dixerunt a concordia. quę ī
charitate cōsistit. siue de cōtinentia soni. Cū autē mul-
tichorus vocatur. αὐτὶ φωνή. antiphona gręce vox re-
ciprocā. ex duobus scilicet choris alternati psallētibus
dicitur. Post introitū autē sacerdotis ad altare letanie
agantur a clero. vt generalis oratio specialē p̄ueniat
sacerdotis. subsequit̄ aut̄ oratio sacerdotis. & pacifica
primū salutatione populum salutans. pacis responsum
ab illo accipiat. vt vera concordia & charitatis pura

us en
nom

chorus

deuotio facilius postulata impleret ab eo qui corda
inspicit, & interna diiudicat. Tūc lector legit lectionē
canonicam, ut animus auditorū constructus ad cetera
intentioni assurgat. Post hāc igitur cantor dicit respō-
sorium, ut ad compunctionē prouocet, & leues anios
audientiū faciat. Responsorius ergo cantus inde dicitur,
quia alio desinente illud alter respondeat. Inter respō-
soria quoq; & antiphonas hoc differt, qd in responso-
rijs unus dicat uersum, in antiphonis autem alternant
uersus chori. Antiphonas greci, responsoria uero Itali
dicuntur inuenisse. Responsorium enim cātum quidā
gradale uocant, eo quod iuxta gradus pulpiti cantat.
Post responsum cantatur alleluia, scilicet ut ad cē-
lestia mētem populus subleuet, & ad diuinam cōtem-
plationem erigat. Alleluia enim duorum uerborum
interpretatio est, hoc est laus dei, & est hebreum, la-
enim de decem nomib; quibus apud hebreos deus
uocatur unum est. Similiter et Amen hebreum est, qd
ad omnem sacerdotis orationem seu benedictionem,
respondet populus fidelium, amen, in latino uere, seu
fideliter, seu fiat. Hec tamen duo uerba, i. amē & alle-
luia, nec grecis nec latinis nec barbaris licet in suam
linguā omnino transferre, vel aliam linguā annūciare.
Ioannes spiritu reuelante, se uidisse & audisse uocem
caelestis exercitus dicentium amen, alleluia, dicit, ac per
hoc sic oportet in terris utraq; dici, sicut in celo resonat
Deinde a diacono cum summa authoritate in auribus
populi recitatur euangelium, ut ipsius ibidem audiat
doctrina, ad quem feruet intentio sua, ipsiusq; uirtus
intelligatur per euangelium, cuius tunc corporis sacro-
sanctum celebratur mysterium. Post hec oblationes
offeruntur a populo, & offertorium cantatur a clero,
quia ex ipsa causa uocabulū sumpsit, quasi offerentiū.
Immittiturq; super altare corporalis pallium, qd signa-

antiphona
responsoria

alla

Amen

lintheū quo corpus saluatoris inuolutū est. Quod ex
lino puro textum esse debet. & non ex serico vel pur-
pura. neq; ex panno tincto. quia in euangelio legitur.
Sindone munda inuolutū est corpus saluatoris. ponūt
quoq; tunc vasa sancta. quod est calix cū patena super
altare. quia quodammodo dominici sepulchri typum
habent. quia sicut tunc corpus Christi aromatibus in
sepulchro nouo. per piorum officium cōdiebatur. ita
modo in ecclesia mysticū corpus illius. cum vnguentis
sacre orationis conditū in vasis sacris. ad percipiendū
fidelibus. per sacerdotū officium administrat. Postea
cantatur missa a sacerdote. qui postquam loquitur ad
populum. de eleuatione cordis ad dominum. exhor-
taturq; eos. ad gratias agendas domino. laudibus os
implet. rogatq; ut ipse omnipotens deus pater. cui de-
seruiunt celestes potestates sua gratia. illorū vocibus
iubeat humanas associare cōfessiones. quam deprecā-
tionem mox subsequitur laus ex angelicis & humanis
cantibus confecta. Sanctus. sanctus. sanctus. dominus
deus sabaoth. Pleni sunt celi & terra gloria tua &c.
Dehinc iam consecratio corporis & sanguinis dñi fit.
et deprecatio valida ad deum. inter quē & oratio do-
minica decantatur. Postquam enī ad comēdandum &
ad percipiendum corpus puentum est. pacis osculum
sibi inuicem tradunt. cantantes. Agnus dei. qui tollis
peccata mundi miserere nobis. vt pacifici sacramentū
pficientes. in filiorū dei numero remissis. electis omni-
bus mereantur computari. Post cōmunionem igitur
& post eiusdem nominis canticum. benedictionis a sa-
cerdote ad plebē. diaconus predicat officiū missę esse
factū. dans licentiā abeūdī. Istū ergo ordinē ab aplīs et
aplicis viris traditū. Romana tenet ecclesia. et p totum
pene occidentē. oēs ecclesię eandem traditionē seruāt
¶ De sacris ordinibus. et sacramentis. et officio missę
dicta sufficiant.

DE MISSA.

Ca. XXXIII.

A Nastasius natiōe Romanus. ex patre Maximo
ut legi in gestis episcopalibus. hic constituit.
vt quiescūq; sancta recitarēt euāgelia. sacerdos
tes et reliquū vulgus nō sederēt. sed starēt. Deinde ora-
tionem p suis proprijs delictis & plebis remissione. vt
dignus sit accedere ad altare. et ad tactū oblatarū. ne
fiat illi qd factū est bethsaimitis qui temere arcam dñi
tangebāt. Susceptis oblatiōibus reuertit̃ sacerdos ad
altare. et lauat manus suas. et extergit ab actu cōmu-
niū manuū. atq; terreno pane sacerdos facit de oblata
duas cruces iuxta calicem. vt doceat. Christum depo-
situm esse de cruce. pro duobus populis crucifixum.
Eleuatō sacerdotis et diaconi corpis et sanguinis chris-
ti. eleuatōem eius ad crucē insinuat. p totius mundi
salute. Pannus extēsus sup altare. corpus dñi mōstrat.
extensum in cruce. et sup eo corpus et sanguis domi
cōsecrat. quod nos māducamus. aqua et vinū in calice
mōstrāt sacramēta. quę de latere dñi in cruce fluxerūt
quibus nos notati sumus. Immissō panis in vinū. varie
apud q̃sdam habetur. et agitur. Itali q̃q; primo mittūt
de sancto pane in calicem. et postea dicūt. pax domini.
alig vero reseruāt imissionē. vsq; dū pax celebrata sit
et fractiō panis. Romani vero cū dicūt. pax domini sit
semp vobiscū. mittūt corpus domini in calicem. oblate
particulę. ipsum corpus nobis ante oculos ostendit. qd
pro nobis est crucifixū. Ideo vero tangit q̃ttuor latera
calicis. quia p illud. hūanū genus p quattuor climata
mūdi ad vnitatē vnius corporis coniūgit. et ad pacem
ecclesię catholicę et apostolicę producit. talibus nanq;
verbis mittit in calicem corpus domini. Fiat cōmixtio
corpis et sanguinis dñi accipientibus nobis. ad salutē
mentis & corporis in vitam eternam. tunc populus

anastasy

Romani

c ij

facit pacem. & ostendat quod nos membra eius sumus. qui pro nobis crucifixus est & resurrexit. facta pace sacerdos rumpat oblatam, ex latere dextro una particula relicta super altari, et reliquas oblationes ponat in patenam, tenente eam diacono. Per particulam oblate immisse in calicem ostendit Christi corpus, quod iam resurrexit a mortuis. Per comestam a sacerdote & populo, quod post resurrectionem ad huc cum discipulis ambulans in terra, & se ipsum viuum prebens, per relicta in altari, insinuat eum iacere in sepulchro, et a discipulis in passione derelictum. **Q**ueritur in quo loco inchoatur officium missae, et si forte ad totum officium non occurrerit, ubi presentare debeat in initio missae. Nobis uidetur missam uocari ab eo loco, ubi incipit sacerdos sacrificium deo offerre, usque ad ultimam benedictionem qua clamante Leuita, dicit. Ite missa est.

DE OFFICIIS ATQVE ORATIONIBVS HORARVM CANONICARVM. **Ca. XXXIII.**

Officium igitur missae maxima ex parte ad solum pertinet sacerdotem, cui sacrificandi data est licentia, et ueneranda mysteria consecrare. Sed quia istud pro sui reuerentia & dignitate, primo loco positum est, de ceteris officiis diurnalium siue nocturnalium horarum, quibus certis spaciorterminis preces et orationes generaliter sine differentia uniuersae domino deo offerre debent ecclesiae, consequenter exponamus. Oratio enim petitio dicitur. Constat autem oratio loco et tempore. Ille ergo in omni loco orat deum, qui per charitatis officia et bona opera ubique, manus cordis mundas eleuare ad deum satagit. Tempore autem quod canonicas horas ad orandum a patribus constitutas, incessanter seruat ecclesia, quas quilibet pro debito exorandi officio statutas, nullomodo negligere fas est, ut sunt, Prima, tertia, sexta, nona, uespera et cetera quae similiter obseruantur, Be-

nedicere enī dñm in omni tempore . est semper illum
digna cōuersatione laudare . & sine intermissiōe orare
etiā omīa in dei gloriā agere . Supradictę enī horę ideo
specialiter ad orandū distributę sunt . vt si forte fuerius
aliquo opere detēti . ipsū nos ad officiū tps admone
at . quę tēpora in scripturis diuinis p̄stituta inueniunt .

DE MATVTINA. Ca. XXXV.

Primū enī de matutinorum antiquitate Dauid
p̄pheta testis est dicēs . Deus deus meus . ad te
de luce vīgilo . Diluculo autē p̄inde oratur . vt
resurrectio Christi celebretur . & matutina hora Chris
tus a morte resurgens . populū suū saluans . diabolum
& satellites eius ētna captiuitate damnavit . Matutina
enī luce radiante . dñs & saluator noster ab inferis re
surrexit . quādo cōp̄it lux oriri fidelibus . quę moriēte
Christo occiderat . peccatoribus sigdem & eodem tpe
cunctis spes futurę resurrectionis credit̄ . cum iusti &
omnes ab hac temporalī morte . quasi a sopore somni
resurgentes euigilabunt .

matutina

DE PRIMA HORA. Ca. XXXVI.

Primę autē horę celebratio fit p̄inde in exortu
diei . q̄ Sol ab oriente apparet . Oportet vt solē
iustitię oriri nobis postulēus . vt in illius lumīe
ambulantes . peccatorum tenebras . & laqueos mortis
euadamus . Iuxta illud . quod ipsa veritas nos admonet
dicens . Ambulate dum lucem habetis . & qui ambula
uerit in die non offendit .

DE TERTIA HORA. Ca. XXXVII.

Tercię horę officium deo fit . quia tercia hora
Christi passio cōp̄it cum per iudeorum lin
guas iam tunc domūs crucifixus est . et post
c iij

resurrectionē eius in die pentecostes. tertia hora spūs
scūs sup apostolos descēdit. suo itaq; loco & numero
ad pbatōnē venerabilis trinitatis. spīritus paracletus
descēdit ad terras. impleturus grām q̄ Christus pmisit.

DE SEXTA HORA. ¶ Ca. XXXVIII.

Sexta autē hora. Christus in ara crucis ascendit
eterno patri semetipsum offerens. vt nos a po
testate inimici. & a perpetua morte liberaret.
atq; ideo conuenit. vt ea nos hora orantes & depcātes
in eius laudibus inueniat qua ipse nos per suam passio
nem ad vitam eternam restaurauit.

DE NONA HORA. ¶ CA. XXXIX.

Nona itaq; hora inde cōsecratur. quia in ea dñs
p inimicis postulans. in manu patris spīritum
cōmendauit. qua videlicet hora. fideles quosq;
oportet vt se domino cōmendent. cum deuota oratiōe
qua caput suū cognoscūt. ppriam animā patri cōmen
dasse. vt in eius corpus adunati. cum ipso in regnum
eius possint intrare.

DE VESPERTINA HORA. ¶ Ca. XL.

Vespertinum officiū in diurne lucis occasu est.
Deniq; hoc tempore veterū sacrificia offerri.
adoleriq; altario aromata & tus mos erat. Cui
rei testis est Dauid dicens. Dirigatur oratio mea sicut
incensum &c. In nouo quoq; testamento. eo tēpore dñs
& saluator noster. cēnātibus apostolis. mysterium sui
corporis & sanguinis in inicio tradidit. vt tempus ipm
sacrificij vespertū ostenderet seculi. Proinde in honorē
ac memoriā tantorum sacramentorū. in his tempo
ribus. adesse nos docet conspectibus dei. & personare

in eius cultibus. orationem nostram illi sacrificiū offer-
rentes. atq; in eius laudibus pariter exultantes.

DE COMPLETORIO. Ca. XLI.

DE completis autem celebrādis. etiam in patrū
inuenimus exemplis. Dauid propheta dicēte
Si ascendero in lectū stratī mei &c. que res nos
debet fortiter admonere. vt si ipsi locus dñi esse vo-
lumus. & tabernaculū eius. ac tēplū cupimus habere.
inquātum possumus. exempla sanctorū imitemur. ne
nobis dicatur quod legitur. Dormierunt somnū suū.
& nihil inuenerunt & reliqua. Circa duodecimā autē
horam. idest in fine diei. quod huius officij tempus est
credimus saluatoris corpus positum esse in sepulchro
At proinde istius quoq; cursus. solēnis debet esse ce-
lebratio. atq; magnopere postulare debemus. vt ipse q
hac hora quietem sepulchri intrauit nobis ęternam
requiem in cælis condere dignetur.

DE NOCTVRNIS VIGILIARVM. Ca. XLII.

DE vigiliarum quoq; nocturnaliū celebratione.
antiqua est institutio vigiliarū. deuotio famili-
are bonum est omnibus sanctis. Vnde ppheta
dicit. Denocte vigilat spūs meus ad te domīe. quia lux
precepta tua sunt domine super terrā. Item Dauid di-
cit. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. super
iudicia iustificatōis tuę. Vnde oportet his horis psal-
lendi orādīq; frequentiā nos in sanctis habere officijs.
finemq; nostrum vel si aduenerit sub tali actu expec-
tare securos. Ille est autem Catholicus ordo diuinarū
celebrationum. qui ab vniuersa ecclesia Christi in cō-
mutabiliter seruatur.

DE LEGITIMIS ORATIONIBVS. Ca. XLIII.

c iiii

no: tibi

SVnt & alię legitime oratiões. quę sine vlla admonitione debentur. ante inceptiōē alicuius operis. domini adiutoriū postulantes. Nec enī decet christianū aliquod opus incipere. anteq̃ studeat deum in auxilium aduocare. quia ipse dixit. Sine me nihil potestis facere. Sed et prius nō cibum sumere. q̃ interposita oratione. quia priora sunt celestia quā terrena. Similiter aut̃ & post cibum orare cōuenit. vt dñō pro suis donis gratię referantur. vt illud psalmistę cōpleatur dictū. Edent pauperes & saturabuntur.

DE PECVLIARIBVS ORATIONIBVS. c. XLIII

us en
nom

PEculiāres aut̃ oratiōes purę & frequēter facere bonū et laudabile est. quia multorū exēpla illud nos facere suadent. Et ipse dñs suo magisterio hoc nos docere dignatus est dicens. Tu autē cū oraueris. intra in cubiculū. & clauso hostio. ora patrē tuū. & pater tuus qui videt in abscoeso reddet tibi. Sed & hoc non clamosa voce faciendū est sed cū intētiōe cordis & cōpunctione lachrymarum. quia hoc modo nos exaudiri a domino credimus.

DE Q^UADRIPERTITA SPECIE ORATIONVM. Ca. XXXV.

scetiones

ones

ORationū ergo species apostolus quadripartita oratione distinxit. ita dicēs. Deprecor itaq̃ primo oīm fieri obsecratiōes. orationes. postulationes. gratiarum actiones. Obsecrationes itaq̃ sunt implorationes siue petitiones pro peccatis. quibus ṽp pro presentibus. vel pro preteritis admissis suis vnusquisq̃ compunctus veniam deprecatur. Oratiōes sunt q̃bus aliqd offerimus. siue vouemus deo. verbi gratia Oramus. cū renūctiātes huic mōdo. et actibus atq̃ conuersatiōi mūdang. spōdemus nos tota cordis intētiōe

domino seruituros. Oramus cum promittimus nos
purissimā corporis castitatem. seu immobilem patientiā
exhibituos esse perpetuo. uel cū de nostro corde. irē
radices. siue tristitię mortem operantis. uouemus nos
funditus eruere. Postulationes quas p alijs quoq; so
lemus emittere. uel pro charis scilicet nostris. uel pro
totius mundi pace. poscentes pro omnibus homib;.
pro regibus. & pro his qui in sublimitate sunt suppli
camus. Gratiarū actiones quas mens uel cū pteritadei
recolit beneficia. uel cum presentia complectitur. siue
in futurum quę et quanta pparauit hīs deus. qui dili
gunt eum prospicit. ineffabiles dño gratias refert.

Oramus

Postulatio

Gratiarū actio

DE EXOMOLOGESI IDEST CONFESSIONE

Ca. XXXXVI.

Exomologesis. εξομολογησις. gręco uocabulo
dicit. quod latine confessio interpretatur. Cuius
nomis duplex significatio est. aut enī in laude
intelligitur confessio. sicut est. Confiteor tibi domine
pater cęli et terre. aut in denudatione peccatorū. cum
quisq; deo cōfitemur sua peccata. ab eo indulgēda. cui
ius indeficiens est misericordia. Ex hoc igitur gręco
uocabulo exprimitur & frequentatur Exomologesis
quod delictum nostrum dño cōfitemur. non quidē ut
ignaro. cuius cognitioni nihil occultum est. Vnde per
sapiētiam dicitur. Qui abscondet scelera sua nō diriget
qui autem confessus fuerit. et dereliquerit ea. miseric
cordiam consequetur. Itaq; exomologesis. psternēdi
& humile faciēdi hominibus disciplina est. habitu uili
atq; uictu gracili. sacco et cinere corpus incuruare ac
sordibus obscurare. animum mœroribus deficere. illi
qui peccant tristi tractatione mutare.

Exomologesis

DE LETANIA.

Ca. XXXXVII.

Letania. Λιτανεια. autem gręco noie appellant.

que latine dicuntur rogationes. siue supplicationes.
Letanie vero dicuntur. propter deum rogandum. &
impetrandam magnam eius misericordiam. Inter letanias
vero & exomologesin hoc differt. quod exomologesi
sis ex sola confessioe peccatorum agitur. Letanie vero
inducunt. p plurimis necessitatibus deum supplicadum

DE IEIUNIO.

Ca. XLVIII.

Ieiunium res est sancta. celeste opus. ianua
regni. forma futuri. quod qui sancte agit. deo
iungitur. alienatur mundo. spiritualis efficitur.
Per hoc enim prosteruntur vicia. humiliatur
caro. diaboli tentamenta vincuntur. Ieiunio nomen est
inditum ex quadam parte viscerum tenui semper & vacua.
quod vulgo ieiunum vocatur. unde ieiunii nomen
creditur deriuatum. quod sui inedia viscera vacua &
exinanita existant.

QUID SIT INTER IEIUNIUM ET STATI- NEM.

Ca. XXXXVIII.

Ieiunium indifferenter cuiuslibet diei est ab-
stinencia. non per legem. sed secundum propriam
voluntatem. Statio autem est observatio statutorum
dierum vel temporum. Dierum. ut quartę ferię.
& sextę. ieiunium ex vetere lege preceptum de qua
statione. in euangelio dixit ille. ieiuno bis in sabbato.
idest quarta & sexta sabbati. Temporum autem que
legalibus ac prophetis institutionibus terminatis tem-
poribus statuta sunt. ut ieiunium quarti. & ieiunium
quinti. septimi. & decimi. vel sicut in euangelio dies
illi in quibus ablati sunt sponsus. vel sicut observatio
quadagesime. que in vniuerso orbe institutione apo-
stolica observatur circa confinium dominice passionis.

DE QVADRAGESIMALI IEIUNIO.

Ca. L.

Primū enim ieiuniū. quadragesima est. quod a veteribus libris cœpit ex ieiunio Moyſi & Helię. & ex euangelio. quia totidem diebus dñs ieiunauit. demonstrans euangelium non dissentire a lege et prophetis. in persona quippe Moyſi lex. in persona Helię prophetę accipiuntur. Inter quos in mōte Christus gloriosus apparuit. vt euidentius emeretur. quia de illo dedit apostolus testimonium. habens a lege & prophetis.

DE IEIUNIO PENTECOSTES.

Ca. LI.

Secundum ieiunium est. quod iuxta canones post ascensionē domini. alia die inchoat. Post resurrectionem enim suam dominus quadraginta diebus cum discipulis suis legitur conuersatus. et ideo nō oportere ieiunare. nec lugere. quia in letitia summa. Postea vero quam Christus ad celum euolās. corporali presentia recessit. tunc indicendum est ieiunium. vt per cordis uilitatem. & abstinentiam carnis mereamur e celis accipere spiritum sanctū. Bene igit. & regulariter hoc ieiunium pentecostes. a patribus constitutum est inchoare. vt gaudio promissi spiritus sancti. exultātes in laudibus dei. aduentū ipsius expectemus. & tunc per eius gratiā innouati ac zelo spirituali inflammati. abstinentię & ieiunio operā demus. Tamen si qui monachorum vel clericorum ieiunare cupiunt. nō sunt prohibendi. quia & Antonius & Paulus & ceteri patres antiqui his diebus in heremo legūt abstinuisse. nisi tantum die dominico.

DE IEIUNIO ANTE NATALEM DOMINI.

Ca. LII.

Tercium ieiunium est. qd cōstat in mense nouembri. qd diuina auctoritate institutū vel iniciatū Hieremię pphetę testimonio declaratur. dicentis. Et factum est in mense nono. p̄dicauerunt ieiunium in

conspēctu domini. omni populo in Hierusalem. Hac
igitur die. scripturę authoritate ecclesia morem obti-
nuit. & uniuersale ieiuniū hac obseruatione celebrat.
Congrua itaq; dispositione. a magistro ecclesię hoc
loco ieiuniū quadragesimale fieri constitutum est. ut
ante diem natalis dñi ieiunio et abstinētia nosmetipsos
castigemus. quatenus uenientē redēptorē. digna cō-
uerfatione suscipere possimus. **P**reter hęc autem &
alia legitima tempora ieiuniorū sunt. sicut est omnis
sexta feria. quę propter passionem domini a fidelibus
ieiunatur. & Sabbati dies. quę a plerisq; ppter q̄ in eo
Christus iacuit in sepulchro. ieiunio cōsecutus habet.

DE IEIUNIO QUATTVOR SABBATORVM

Ca. LIII.

Sunt quoq; quattuor Sabbata. in q̄ttuor mens-
sibus. i. in Martio mēse. primo sabbato. ieiunia
constituta. & officia hīs diebus maiora orati-
onum & lectionū in ecclesia celebrantur. & est uerni
temporis. Secundū autem ieiuniū pentecostes. estatis
tempore quando panes primitiarū offerebant. Terciū
est in septimo mense. autūni uidelicet tempore. in quo
& σκηνωσκηρια Scenophegia fuerūt. i. tabernaculorū.
veteres dedicatiōes celebrabāt. Quartū uero est ieiun-
niū Sabbati. in decimo mēse ante diē natalis dñi. q̄ndo
uenturī saluatoris in sacris lectionibus predicat aduē-
tus. cū meditamine sanctarū orationū. & sacro ieiunio
confirmati. natiuitatē nostri redēptoris leti expectāt.
Hęc autem quattuor sabbata in eadē hebdomada. sc̄p̄
quarta & sexta feria legitima fieri exempla preceden-
tium patrum confirmant. In his uero ordinationes fieri
oportet. presbyterorū diaconorūq; & ceterorū ordinū
mīstrorū. Officiū autē horū q̄ttuor sabbatorū vulgo
duodecim lectiones uocāt. eo quod cū lectiōibus et cū
psalmis q̄ cātant. duodenarius numerus adimpletur.

DE PRIVATIS IEIUNIIS.

Ca. LIII.

PReterea unicuique licet. ut libet. ieiuniorum more habere. seu in ediam extendere. seruata per omnibus constitutione legitimorum ieiuniorum. quam supra memorauimus. que generaliter facta & applica seruat ecclesia. Nec non et illa omnimodo custodire oportet unum quemque communiter. siue pro tribulatione. siue per gratiarum actione. ut proprius ecclesie mandat episcopus. Quia qui constituta atque demandata ieiunia seruare neglexerit. peccat. qui autem expletis legitimis priuata superexenderit. propriam mercedem habebit.

DE BIDVANO ET TRIDVANO IEIUNIO.

Ca. LV.

BIduanum autem morem ieiunij. reor inde sumptum. quod apostoli ieiunauerunt illo biduo. quo dominus passus ac sepultus est. Triduanis igitur ieiunare. ab exemplo productum est Ninuitarum. qui damnatis pristinis vicij. totos se tribus diebus ieiunio ac poenitentiae contulerunt. & operati sacco. deum ad misericordiam prouocauerunt. Sed illius solummodo ieiunium deo acceptabile est. qui sic ieiunat.

DE ESU CARNIVM.

Ca. LVI.

Carnes autem et vinum post diluuium hominibus sunt in usum concessa. postea vero per Noe data sunt in esum cuncta animalia. unicuique attributa est licentia. Non ergo quia carnes male sunt. prohibentur. sed ideo quia earum epule. carnis luxuriam gignunt. & fomes ac nutrimentum est omnium viciorum. Et ideo. Paulus apostolus loquitur. Bonum est non manducare carnem. & non bibere vinum. & iterum. Qui infirmus est. holus manducet. Auium quoque esum. credo inde a patribus promissum esse. eo quod ex eodem elemento. de quo et pisces creati sunt.

Carnes

*paulus
apostolus
auis*

DE ELEHEMOSYNARVM DIFFERENTIA.

Ca. LVII.

elemosyna

*ter plin e p
elemosyna p*

*us e
nou*

*nos metipos
e possim
elemosyna*

Eleemosyna. ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ. autē grēcū vocabulū.
latine interpr̄tat̄ misericordiā. siue opus miseri-
cordiē siue miserationis. inde vt reor dicta. qđ
miseria humanę infirmitatis cor siue animum pulset.
Sūt eleemosynarū species plurimę. Eleemosynam facit
qui fratri suo in se deliquēti peccata dimittit. Eleemo-
synā facit qui peccantem & prauis operibus insistentē
aliquo modo. siue per admonitiōē. siue per disciplinā
corrigit. siue etiam per excōmunicatiōē a peccatis et
vicijs coercere studet. Eleemosynā facit. qui errantem
in viā veritatis reducit. Eleemosynā facit. qui indoctū
docet. qui verbum dei p̄ximis suis predicat. Eleemo-
synā facit. qui victū & vestimentū prebet indigētibus.
qui hospitio suscipit qui infirmos visitat. qui in carcere
& in tribulationibus constitutis. de bonis suis summi-
nistrat. qui ad mortē & ad supplicia destinatos eruere
non cessat. Omnia enī bona opera quę in hac presenti
vita iustus quisq; operatur. hoc vno nomīe cōprehēdi
possunt. Nec solum utiq; in alijs homībus. sed etiam in
nobis metipsis eleemosynas facere possumus. cū nos
a peccatis ad bona opa cōuertimus. a supbia ad humi-
litate. a luxuria ad cōtinentiā. a liuore & inuidiā ad
charitatē & dilectionē. ab ira et disceptatione ad man-
suetudinē & patientiam. a gula ad sobrietatē. ab aua-
ritia ad largitatē. a tristitia seculari ad spiritualē letitiā.
ab acidiā tēporali ad studiū bonū. quid aliud facimus
quā eleemosynam in nos metipsos impendimus? Qui
primū semetipsum bonis opibus et sancta cōuersatiōe
ac virtutū fructibus egere nō sinit. & deinde in q̄cūq;
potest. siue in spiritualibus rebus. siue in corporalibus
p̄ximos suos adiuvare nō desistit. eleemosynā facit.

DE POENITENTIA. Ca. LVIII.

Poenitentibus, exemplū Iob primus exhibuit. Quando post funera & flagella in cinere & cilicio lamenta poenitentibus sumpsit, dicens. iccirco ago poenitentiam in fauilla & cinere. Post hunc Dauid nobis poenitentie magistrū prebuit, quādo graui vulnere lapsus, cū audisset a ppheta peccatū suū, confestī poenituit, & culpā suā cōfessione & poenitētia sanauit. Est autē poenitētia medicamentū vulneris. spes salutis, per quā peccatores saluātur, per quā dominus ad misericordiā puocatur, quē nō tempore pensatur, sed pfunditate luctus & lachrymarū. Nam & si quis circa finē suū per poenitentiam desinit esse malus, non ideo debet desperare, quia in termino est vltimē vitē, quoz nīa deus non respicit quales antea fuimus, sed quales circa finē existimus. Melior tñ est quē longe ante finē agitur, vt ab hac vita securius transeat.

DE SATISFACTIONE.

Ca. LIX.

Satisfactio autē est causas peccatorū & suggestio-
nū excludere, et vltra peccatum non iterare.
Reconciliatio vera est, quē post cōplementum poenitentie adhibetur. Nam sicut reconciliamur deo, qñ primū a gentilitate conuertimur, ita reconciliamur qñ post peccatū poenitendo regredimur. Hoc ergo añ omīa cauendū est, ne in extremis poenitenti, poenitētia & reconciliatio denegetur, ne in desperatione pereat, quia pietas omnipotentis dei, ad se quouis tempore cōcurrenti succurrere valet. Vera ergo ad deum conuersio in vltimis positorum, mēte potius est estīmandā quam tempore, ppheta dicente, Quando conuersus ingemueirs saluus eris.

DE NATALI DOMINI.

Ca. LX.

Natalis domini dies ea de causa a patribus votis
ue solennitatis institutus est, quia in ea Christus
d ij

pma

no

*Satisfactio
reconciliatio*

per redemptione mundi nasci corporaliter voluit. Hec est ergo domice natiuitatis magna solennitas, hec est diei noua & gloriosa festiuitas, aduentus dei factus ad homines. Itaque dies iste, pro eo quod in eo Christus natus est natalis dicitur, quod ideo obseruare per reuolutum anni circulum festiua solennitate solemus, ut in memoriam retrocetur quod natus est Christus. In Betleem quoque natus est Christus, quia Betleem domus pacis interpretatur. Ex hac etiam causa credimus, in ecclesia hunc morem inoluissse, ut in ea nocte, qua Christus creditur esse natus, sacra missarum solennia celebrarentur, ut ea hora fideles quique sacramentum corporis et sanguinis Christi perciperent, qua eum inter homines natum scirent. Cuius celebrationis tamen Thelesphorus papa, apud Romanos primus author extitit.

DE EPIPHANIA.

Ca. LXI.

Epiphaniorum, inde festa, solennitati viri apostolici signauerunt, quod in eo est Christus proditus a stella, quando inuenerunt magi saluatorem in presepe iacentem, et adorauerunt, ei offerentes competentia munera trinitatis, aurum, tus, & myrrham regi deo atque passuro. Ideo ergo diem hunc annua celebrata te sacrauerunt, ut mundus agnoscat dominum, quem elementa celitus prodiderunt. Si quidem eadem die, idem Iesus, etiam Iordanis lauacro tingitur, diuisoque celo, spiritus sancti descendens testimonio, dei esse filius declaratur. επιφανια vlx. Epiphania enim grece, apparitio vel ostensio dicitur. Tribus igitur de causis, hic dies vocabulum sumpsit, siue quod tunc in baptismo suo Christus presens fuerit ostensus, siue quod ea die, sideris ortu, Magis est proditus, siue quod primo signo per aquam in vinum versam, multis est manifestatus.

DE PURIFICATIONE.

Ca. LXII.

Purificatōnis ergo matris domini tempus. post dies quadraginta a natiuitate eius celebratur. quia ex legis p̄cepto. hoc tempus statutū est parietibus fœminis. quo purificari deberēt. Hac igit̄ de causa. statuta est in ecclesia festiuitas hęc. quia mater domini secundū legem in hac die cōstabat purgari. sed non ideo quod aliqua purgatiōe legali indiguerit. quę dominū gestabat legis. Venit ergo mater domini ad templū cum hostia. et obuios habuit grandeuū Simeonem. & Annā multorū annorū viduam. qui benedixerūt & glorificauerūt deum. Ob hāc quippe causā eadem festiuitas. υπαπαντη. hypanti. nuncupatur. quia predictę persone ad templū obuiā Christo aduenerūt. deuoto corde et obsequio. υπαπαντα. hypantao. enim gr̄eco sermone dicitur. quod obuiō latīne interpretat̄. In ipsa igitur solēnitate. cunctus populus cū sacerdotibus. Hymnis et modulationibus. gestantes Cereos in manibus ardētes. ad hōnorem matris domini ac redēptoris nostri conueniunt.

DE SEPTVAGESIMA ET XL. ET L. ET LX.

Ca. LXIII.

De Septuagesima quoq; & Sexagesima & Quingigesima atq; Quadragesima. Cur dñici dies añ quadragesimale ieiuniū sic appellant̄. diuersa multorū opinio est. Alij quoq; nescio quorū ore ducti asseuerant. quod orientales populi nouem hebdomadas et gr̄eci octo. et latini septē ieiunare soleant. & ob hoc hijs omibus diebus. alleluia in ecclesia nō debere cantari. Alij autem quorū ratio p̄ ceteris laudabilior mihi esse videtur. dicūt Septuagesimā dictā esse. p̄p̄ decē hebdomadas. quę sunt ab ipso die. vsq; ad clauisū pascha. quo die alba tollunt̄ vestimenta. a nup baptizatis. Porro sexagesimam inde dici posse. quia sexaginta dies sunt vsq; ad mediū pascha. quod est quarta
d iij

feria paschalis hebdomadis. Quinquagesimam vero recte dictā esse. eo quod equali medio peruenit usq; in diem sanctum resurrectionis. Quadragenariū etiam numerū. ita ibi positum. quod cum dominica sua concurrat ad mysticum pascha Hebreorū. quod dominus noster Iesus Christus. cum discipulis suis preparauit. & nos dicimus Cēnam domini. Notandū tamē. vt per septem hebdomadas ante pascha. corpus ieiunijs castigemus. & alias septem post pascha usq; in pentecosten a ieiunijs nos relaxemus. vt priorem quinquagesimam in plenitudine peccatorū nostrorū erigamus. ad promerendum misericordiam dei. & in secunda laudibus & orationibus operam dantes studeamus peruenire ad promissam spiritus sancti gratiam.

DE DIE PALMARVM. Ca. LXIII.

Dies palmarū ideo celebratur. quia in eo dominus saluator noster tēdens Hierusalem. super asellum sedisse phibetur Tūc gradiēs cū ramis palmarū multitudo obuīa ei. clamauerūt ozanna. benedictus qui venit in nomine dñi rex Israel. Hac autē die symbolū cōpetētib; traditur. ppter confinem dñice pasche solennitatē. vulgus autē eūdem diem. Capitilauū vocant. quia tūc moris est. lauandi capita infantū. qui vngendi sunt. ne forte obseruatione quadragesie sordidata ad vnctionem accederent.

DE CAENA DOMINI. Ca. LXV.

Caena domini. hoc est feria quinta vltimę hebdomadis quadragesimę. qñdo dñs & saluator noster post typicum illud pascha cōpletum. ad verū pascha transiens. mysteriū corporis & sanguinis sui. primū apostolis tradidit. quando post sacramenta celestia. discipulus fallax & proditor. precium a iudeis

accepit. & Christi sanguinem vendidit. Eo etiam die saluator surgens a cena. pedes discipulorum lauit. ppter humilitatis formam comendandam que docenda venerat sicut & ipse consequenter exposuit. Hinc est qd eodem die altaria. templique parietes & pavimenta lauantur. vasaque purificantur. que sunt deo consecrata. & eodem die. etiam sanctum Chrisma conficitur. Eodem videlicet die poenitentes reconciliat. ut corporis & sanguinis domini participetur. eo videlicet tempore. quo sanguis Christi in remissionem omnium fusus est peccatorum.

DE ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ PARASCEVE.

Ca. LXVI.

Parasceue idest sexta ideo in solennitate habetur. quia in eadem Christus mysterium Crucis exposuit. ppter quod venerat in mundum ut quia ligati non percussi fuimus in Adam. rursus per ligni mysterium sanaremur. huius enim causa triumphus. humana pusillanimitas. Christo per omnem mundum. celebritatem prebet summam. pro eo quod dignatus est. sanguine passionis sue seculum redimere. & peccatum mundi per Crucem devicta morte absolvere. cuius quidem Crucis iniuriam non pertulit ipsa divinitatis substantia. sed sola suscepta humanitatis natura. Tripartita ratio dominice passionis ostenditur. prima itaque causa est. ut Christus pro reatu mundi redemptionem daretur. & hostis antiquus velut homo crucis caperetur. scilicet. ut quos absorbuerat euomeret. & predam quam tenebat amitteret. Secunda causa est. ut secuturis hominibus vite magisterium preberet. Ascendit enim in Crucem Christus. ut nobis passionis & resurrectionis preberet exemplum. passionis ad confirmandam patientiam. resurrectionis ad excitandam spem. quam sperare debemus. Tercia causa est. suscepta Crucis. ut superba seculi. & inflata sapientia per Crucis stultam (ut putatur) predicationem humiliata corrueret.

d iiii

In hac die sacramēta penitus non celebrā. sed. *ex*
eis *100v*. Eucharistiam. in cena domini cōsecratam. pacto
officio lectionū & orationū. et sanctę crucis salutationē
resumit. Hinc traditō ecclesię. habet biduo memorata
sacramenta non celebrari. sed magis sanctā resurrectionis
noctem expectari. In hac die vespera cum silentio
celebra. vt gete dñice sepulture veneratio exhibea.

DE SABBATO SANCTO PASCHE *1ca*. LXVII.

ms
ms
S Abbati paschalis veneratio hinc celebra. pro
eo. quod eadem die dñs in sepulchro quieuit.
vnde & bene in Hebreo sermone sabbatū. res
quies interpretatur. siue quod dñs in eo requieuit die.
vno. mūdo perfecto. Hęc aut dies inter mortē domini
et resurrectionē medius est. signans requiem quandā
animarū ab omni labore oīmque molestiarū. primo mors
tem ad illam vitam. quam dñs noster. *1000v* *1000s* sua
resurrectione premōstrare dignatus est. In hac die. cū
omni silentio & tranquillitate oportet nos manere. &
cum oratione & psalmodia sanctā resurrectionis horā
expectare. Hac aut die inclinante ad vesperam. statuta
celebratio noctis dominice in ecclesia incipitur. Primū
enī archidiacono bendicente Cereū. deinde lectiones
veteris testamenti. et orationū ordo peragitur. deinde
letanie aguntur. quas sequitur baptismi sacramētum.
post baptismū vero & letanias. sequit̃ sancta missarum
celebratio. & cōmunicatio corpis et sanguinis domini
Notandū autem. quod in oriētalibus ecclesijs mos sit
in hac nocte. ante mediam noctem. fideles ab ecclesia
non recedere. horam illam expectantes in sacris vigi
lijs. de qua scriptum est. Media nocte clamor factus
est. et reliqua.

DE PASCHA DOMINI.

Ca. LXVIII.

IAm vero paschale sacramētum . quod nunc in saluatoris mysteriū manifestissime celebratur . in veteri testamento figuraliter primū gestum est . quādo agno occiso pascha celebrauit populus dei in Aegipto . Cuius figura in veritate cōpleta est in christo . qui sicut ouis ad imolandū ductus est . cuius sanguine illinitis postibus nostris idest cuius signo Crucis signatis frontibus nostris . a perditione huius seculi . tanq̃ a captiuitate Aegiptia liberamur . Cuius quidē dies paschalis resurrectionis . nō solum pro eo celebramus . quod in eodem a mortuis resurrexerit . sed etiam & pro alijs sacramentis . quę p̃ eundem signant̃ . Nam vocabulū ipsum quod πασχα pascha dicit̃ . nō grecū . sed Hebræum est . neq̃ enī a passione . quoniā πασχα paschā gręce dicit̃ pati . sed a transitu . Hebreo verbo . pascha appellatum est . Quod vero anniuersarius dies paschalis . nō ad eundē redit diem . sicut ut puta dies q̃ credit̃ dñs natus . hoc fit p̃pter dñicum diem et lunā . Manifestum est enī quo die dñs crucifixus sit . & in sepulchro fuerit . & resurrexit . adiuncta enī est ipsorum dierum obseruatio . per Nicenū conciliū . & vniuerso orbi Christiano persuasum . eo modo pascha celebrari oportere . Nam Iudei tantūdem mensem nouorum & lunam obseruant . Diem autē addendum patres nostri cēserūt . vt & nostra festiuitas . a Iudeorum festiuitate

notga

DE ASCENSIONE DOMINI.

Ca. LXIX.

Ascensionis dominicę sollemnitas ideo celebrat̃ . quia eodē die post mundi victoriā . post inferni regressum . ascendere Christus memoratur ad celum . quę festiuitas ideo per reuolutum circulū anni celebratur . vt humanitas assumptę carnis ascendentis ad dexterā patris in memoriā reuocet̃ . Cuius corpus

ita in celo esse credimus. vt erat qñ ascendit idest eadē
carnis specie & substantia. Ante hanc igit diem ascen-
sionis domini. mos est ecclesię occidentaliū. per tres
dies p̄ximos ieiunium exercere. & letanias agere. et
hoc cōgrue. Nam si credimus Christū in hoc tempore
ad celos ascendisse. dignum est etiā. vt ante ascensionē
eiusdem operam demus ieiunijs & orationibus. casti-
gantes carnem nostrā & crucem eius in nobis metip̄is
portantes in manibus nostris speciem Crucis eius. ita
portemus in carne nostra. similitudinē passionis eius.

DE PENTECOSTE.

Ca. LXX.

INicium sane & causa festiuitatis p̄tecostes .i.
quinquagesimę paulo altius repetenda est. πεν-
τηκοστή. pentecoste enī dies hīnc cōp̄it exordiū
quando dei vox in Syna monte. desup̄ tonātis audita
est. & lex data est Moyse. In nouo autē testamēto pen-
tecoste cōp̄it. qñ aduentū spiritus sancti. quē Christus
promisit exhibuit. quē ait non esse venturum. nisi ipse
ascēdisset in celum. Deniq; cū portam celi Christus in-
trasset. decem diebus interpositis. intremuit subito
orātibus apostolis locus. & descendente spiritus sancto
super eos. inflammati sunt. ita vt linguis oīm gentium
dei magnalia loquerētur. aduētus spūs sancti de celo
sup̄ ap̄los in varietate linguarū diffusa. solēnitatē trans-
misit in posteros. eaq; de causa pentecosten celebrat.
et dies ipse p̄inde insignis habet. Iccirco autem totius
quingagesimę dies post dñi resurrectionem. resoluta
abstinētia. in sola lētia celebrant. p̄pter figurā future
resurrectiōis. vbi iam nō labor. sed requies est laticię.
Ideoq; in his diebus. nec genua flectūt in oratiōe. quia
p̄nitētię et luctus indicium est. Vnde etiā per opa oīa
eandem in illis diebus solēnitatē. quam domico die
custodimus in qua maiores nostri. nec ieiunium agēdū.

nec genua esse flectenda. ob reuerētiā dominicę resurrecciónis tradiderūt. Hīsque diebus sanctis, alleluia ppter gaudiū resurrectionis dñice assidue esse cantandū in ecclesia magistri ecclesię sanciuerūt. In sabbato autē sancto paschę baptisimū celebrať. lectionibus veteris testamēti ante recitatis. & orationibus atq; letanijs ante pactis. sequente sancta missarū celebratiōe. Bene quoq; sabbatū sanctū pentecostes. simili celebratione sabbato sancto paschę veneratur. quia ipse vnigenitus dei filius. in fide credentiū. et in virtute operū nullam inter se et spiritū sanctū voluit esse distantia. quia nulla est diuersitas in natura. Cū itaq; veritas Christus sit. & spū sanctus spiritus veritatis. nomēq; paracletus vtriusq; sit. ppiū. nō dissile est festū. vbi vnū est sacramentū.

DE DIE DOMINICO. Ca. LXXI.

Dominicū diem. apli ideo religiosa solennitate sanxerunt. quia in eodem redemptor noster a mortuis resurrexit. Quicq; ideo dñicus appellatur. vt in eo a terrenis operibus. vel mūdi illecebris abstinentes. tantū diuinis cultibus seruiamus. Dantes scilicet diei huic honorem et reuerentiā. propter spem resurrectionis nrę. quā habemus in illa. Nam sicut ipse dominus Iesus Christus & saluator nr̄. tertia die resurrexit a mortuis. ita & nos resurrecturos in nouissio speramus. Vnde etiā in dominico die stantes oramus quod est signū futurę resurrectionis. & hoc agit vnīuersa ecclesia. Dies igit dominicus non iudeis. sed Christianis post resurrectionē dñi declaratus est. & ex illo cōpit habere suam festiuitatē. Ipse est enī dies primus qui post septem reperitur octauus dies dominicus. i. octauus. qui & primus in festiuitate successit. Ipse est enim primus dies sęculi. in ipso formata sunt elementa (mundi. in ipso creati sunt angeli in ipso quoq; a

mortuis resurrexit Christus . in ipso de celis spiritus
sanctus super apostolos descendit. manna in eodē die
in eremo primo de celo datum est .

DE FESTIVITATIBVS SANCTORꝝ. ¶ Ca. LXXII.

Festiuitates apostolorꝝ. siue in honorē martyrum
solēnitates. antiqui patres in venerationis my-
sterio celebrare sanxerunt. vel ad excitandam
imitationem. vel vt meritis eorꝝ cōsociemur. atqꝫ ora-
tōnibus adiuuemur. Ita tamē vt nulli martyrum. sed ipsi
deo martyrum. quāuis in memorijs martyrum cōstituāus
a' taria. non enim offerimus Petro vel Paulo. sed quod
offertur. deo offertur. qui martyres coronauit. Dicūt
quidem sanctorꝝ festiuitates natalitia. et merito. quo
modo enī consueūt dicūt nasci. cum quis de vtero ma-
tris pcedens hanc in lucē egrediūt. ita rectissime potest
natus dici. qui solutus a vīculis carnis. ad lucē publi-
catur eternam. Et inde mos obtinuit ecclesiasticus. vt
dies beatorum martyrum siue confessorū Christi . qbus
de hoc sēculo transierunt natales vocitemus. eorumqꝫ
solennia nō funebria. sed natalia dicuntur.

¶ DE ENCAENIIS. ¶ Ca. LXXIII.

Festiuitates annuas dedicationis ecclesiarū. ex
more veterū celebrari . in euangelio legimus.
vbi dicūt facta sunt Encēnia Hierosolimīs. En-
cēnia quippe festiuitates erāt dedicationis tēpli. grēce
enī dicitur καίνον. caenon nouū. qñcunqꝫ aliquid nouū
fuerit dedicatum. Encēnia vocantur. Namqꝫ in dedica-
tione templi in nocte pcedēte diem dedicationis. reli-
quię sanctorum cōditę in tentorio. vigilijs custodiunt.
In tempore vero dedicationis multitudine vndiqꝫ cō-
uocata. pheretrum cū reliquijs sanctorꝝ . p sacerdotes
de tentorio ad templū defertur. & infert intus eas sa-

cerdos. in locum suū idest in sancta sanctorū per inuocacionem nominis domini. & vocabit̃ deinceps nomē loci. dominus indicat. ponūt̃ vero duodeci lucernæ intus. iuxta parietes templi. quod exprimit̃ duodenarium numerū apostolorū & pphetarum. Omnes autē festiuitates. p̃ varietate religionū. diuersaq; in honore martyrum tēpora. ideo a viris prudētibus instituta sunt. ne forte rara cōgregatio populi. fidem minueret in Christo. Propterea ergo dies aliqui constituti sunt. vt in vnum omnes pariter conuenirent. ex conspectu mutuo. & fides crescat. & leticia maior oriatur. Sed quia de festiuitatibus celebrioribus. ad instructionem eorum qui in ecclesia deo deseruiūt. & populo præsūt. secundum sensum maiorū. iam supra diximus. de origine quoq; cātus & lectionū adhuc in p̃senti dicamus.

DE CANTICO.

Ca. LXXIII.

Canticum primus oīm Moyses legi instituisse. quādo percussa Aegypto decē plagis. & Pharaone summerso. cū populo per insueta maris itinera. ad desertū gratulabundus ingressus est. dicēs. Cantemus domino. Deinde quoq; Delbora nō ignobilis fœmina. hoc ministerio functa reperitur. Postea multos. nō solum viros. sed etiā fœminas spiritu diuino completas dei cecinisse mysteria. Canticum autē vox hūana est. Psalmus autē qui canitur ad psalterium.

DE PSALMIS.

Ca. LXXV.

Psallere autem vsum esse primū post Moysen. Dauid prophetam. in magno mysterio prodit ecclesia. Hic enī a puericia in hoc munus. a dño specialiter electus. & cantorum princeps. psalmorūq; thesaurus p̃meruit. Illius psalteriū iccirco cū melodia cantilenarum suauium ab ecclesia frequentatur. quo

e

facilius animū ad cōpunctionem flectant. Perfecta autē
vox est. alta. clara. suauis. Alta. vt sufficiat. clara. vt aus-
res adimpleat. suauis. vt animos audī ētiā blandiatur.
Si autē aliquid defuerit ex his. pfecta vox non erit.

DE HYMNIS.

Ca. LXXVI.

Hymnos primum eundem pphetam condidisse
ac cecinisse manifestum est. deinde et alios pro-
phetas. postea quidē & tres pueri in fornace
positi. conuocata omniū creatura. creatori omniū ca-
nentes. In hymnis itaq; & psalmis canendis. non solum
prophetarum. sed etiā ipsius domini & apostolorum
habemus exēplū. & pcepta de hac re utilia. Hilarius
autē episcopus Pictauiensis. hymnorum carmine primus
floruit. post quem Ambrosius episcopus. vir magne
glorie. in Christo & in ecclesia clarissimus doctor. co-
piosus in huiusmōi carmine floruisse cognoscit. Car-
mīa autē quęcūq; in laudē dei dicunt. hymni vocant.

DE ANTIPHONIS.

Ca. LXXVII.

Antiphonas gręci cōposuerunt duobus cho-
ris alternatim concinentibus. quasi duo Se-
raphim. duorumq; testamenta inuicem sibi con-
clamantia. Apud latinos autē primus idem
beatissimus Ambrosius antiphonas instituit Gręcorū
exemplum imitans. ex his in cunctis Occiduis regio-
nibus earum vsus increbuit.

DE RESPONSORIIS.

Ca. LXXVIII.

Responsoria ab Italis longo tempore ante sunt
reperita. vocato hoc nomine. quia vno cantāte
chorus consonando respondeat. Antea autem
illud solus quisq; agebat. nunc interdum duo vel tres
comunitē canūt. choro in plurimis respondente.

DE LECTIONIBVS. Ca. LXXIX.

Lectiones pñciare antiquę institutionis Iudeorū
esse. nā & ipsi legitimis diebus ex lege & pro-
phetis in sinagogis vñtur. & hodie veteri pa-
trum institutione seruantes. Est autē lectio. non parua
audientium edificatio. vnde videlicet cum psallitur.
psallatur ab omībus. cum oratur oretur pro omībus.
cum legitur. facto silentio audiatur a cunctis. cum vo-
lueris orare priuati sub obtentu orationis ne pdideris
lectionem. quia nō semper eam quilibet paratā potest
habere. Quicunq; enim legendi officium decenter &
rite pagere vult. doctrina et libris debet imbutus esse.
sensuūq; ac verborum sententia perornatus. ita. vt in
distinctionibus sententiarum intelligatur. vbi finiatur
iūctura. vbi adhuc pendeat oratio. vbi sentētia extre-
ma claudatur. discernendo genera pñciationū. atq;
exprimendo pñcios sententiarū affectus. modo voce
indicantis simpliciter. modo dolentis. modo impātis.
modo increpantis. modo exhortantis. modo miseran-
tis. modo pcunctātis. His similia. secundū genus pñcie
pronūciationis exprimenda sunt. Inter percūctationē
& interrogatiōem hoc interest. q; ad pcūctatōnē mul-
ta responderi possunt. ad interrogatōm vero aut non
aut etiā Mtē enī sunt dictiones. quę solūmodo accētu
discerni debent a pñciante. ne in sensu earū erratur.
Sed hec a grāmaticis discere oportet. porro vox lecto-
ris. simplex esse debet. & clara. & ad omne genus pro-
nūciationis accomoda. plena succo virili. agrestem &
rusticum effugiēs sonum. non humilis. nec adeo sub-
limis. nec fracta. non tenera. nihilq; fœmineū sonans.
non habens inflata vel anhelantia verba. non in faucib;
stridentia. nec oris inaniāte resonantia. nec aspe-
ra stridentibus dentibus. non inhiantibus labijs pro-
(lata. sed pressim. & æqualiter. & leniter. & clare.

pnunciata. vt suo quodq; verbum legitimo accentu
decoretur. ne ostentationis causa frangat oratio. Cor-
poris quoq; motum impudentē habere non decet. sed
grauitatis speciem. auribus enī consulere debet lector.
non oculis. ne potius ex ipso. expectatores magis quā
auditores faciat.

DE SACRIFICIIS PRO DEFVNCTIS. c. LXXX:

Sacrificium pro defunctorum fidelium requie
offerre. vel pro eis orare. quia per totū orbem
custoditur. credimus quod eo ipsis apostolis
traditum sit. Hoc enī videlicet catholica tenet ecclesia.
que nisi crederet fidelibus defūctis dimitti peccata. nō
pro eorū spiritibus vel eleemosynā faceret. vel sacrifi-
cium deo offerret. Et cum dñs dicit. Qui peccauerit in
spiritū sanctū. nō remittetur ei. neq; in hoc seculo. neq;
in futuro. Demonstrat quibusdam illic dimittēda pec-
cata. & quibusdam purgatorio igne purganda. Ergo
vt in libris dialogorum sanctus Gregorius narrat. &
Beda magister in gestis Anglorū. frequēter exemplū
ostensum. & visione reuelatum. animabus defunctorū
multum prodesse oblata pro eis sacrificia scimus. Et in
quodam loco. dictū est a sanctissimo Augustino. De
functorū animas sine dubio pietate suorum viuentium
releuari. cum pro illis sacrificiū offerretur. vel eleemo-
synē fiūt. Si tamē aliquid sibi quisq; meritū pparauerit
cum adhuc in corpore viueret. pro quo ista p sint. que
cūq; pro illo fiunt. Nam nō omnibus p sunt. nisi ppter
differentiam vite. quam quisq; gessit in corpore. Nam
pro valde bonis gratiarum actiōes sunt. pro non valde
bonis & p non valde malis ppiciatiōes sunt. pro valde
malis et si nulla sunt adiumenta mortuorū. quale scūq;
aut viuorū cōsolationes sunt. quibus aut p sunt. aut ad
hoc p sunt. vt sit plena remissio. aut certe tollerabilior
fiat ipsa damnatio.

Bre:
Beda

aug

no

DE LIBRIS TESTAMENTORVM Ca. LXXXI.

Pronūciantur autē lectiones in Christi ecclesijs;
de scripturis sanctis. Cōstat autem sacra scrip-
tura. ex veteri lege & noua. Vetus lex illa est.
quę data est primum iudeis per Moysen & prophetas
quę dicitur vetus testamentum. Testamentum autem
dicit. quod idoneis testibus. utiq; a pphetis & scriptū
est atq; signatum. Noua vero lex euangelii est. quod
dicitur nouū testamentum. quod per ipsum filium dei
Iesum Christum & per suos apostolos dedit. Ipsa lex
vetus. velut radix est. hec noua velut fructus ex radice
Ex lege enī venit ad euāgeliū qd dicitur nouū testa-
mētū. Si quidē Christus qui hīc māifestus est. atē legē
pdictus est. imo ipse locutus in pphetis. sicut scriptū
est. qui loquebar ecce assum. legem quidē promittēs
velut infantibus padagogū. euāgeliū vero pfectū
vitę magistrum. iam adultis omnibus prestans. Ideo in
illa operantibus bona terrę promittebantur. hec vero
sub gratia ex fide viuētibus. regnum celeste tribuitur
εὐαγγέλιον. Euāgeliū enī dicit bonū nūciū et reuera
bonū nūciū. ut qui illud suscepit. filij dei vocent. Hi
sūt enī libri veteris testamēti. q̄s legēdos recipiēdosq;
ecclesiarum principes tradiderūt. ob amorē doctrine
& pietatis. Primi nanq; legis Moysi libri quinq; sunt
ἐξοδος. Exodi. γενεσις. Genesis. Λευιτικὸς. Leviticus.
Περὶ τῶν αριθμῶν. Numeri. Δευτερονόμιος. Deuteronomij. Hos sequūt historici libri
sexdecim. Iesu naue. scilicet & Iudicū. libri singuli. siue
Ruth. Regum etiam libri quattuor. Παραλειπόμενων.
Paralipomenon duo. Tobie quoq; & Hester & Iudith
singuli. Ezdre duo. & Machabeorum duo. Super hos
sexdecim libri prophetici sunt. Isaias. Hieremias. Eze-
chiel. & Daniel. duodecimq; prophetarum. libri sin-
guli. & hec quidem prophetica sunt. Post hec rursum

c iij

*lex vet
nova*

*libri vet
testamēti*

octo libri habentur idest Iob liber. & liber psalmodum
& prouerbiorum. & Ecclesiasten & Canticorum. siue
Sapientie & Ecclesiasticus. Lamentationesq; Hieremie.
Sicq; complentur libri veteris testamenti. Quadrage-
ta quique. Noui autem testamenti. primum quattuor
Euangelia sunt. Matthei. Marci. Lucę. & Ioannis. Hos
quattuordecim Pauli epistole sequuntur. quibus etiā
subiunctę sunt Septem Canonice epistole. Iacobi. Pe-
tri. Ioannis & Iude. Actus quoq; duodecim apostolorū
quorum omnium signaculum est. αποκαλυψ. 19. Apo-
calypsis Ioannis. quod est reuelatio Iesu Christi. qui
omnes libros & tempore concludit & ordine. Hi sunt
libri Canonici septuaginta duo. Et ob hoc Moyses. lxxii.
elegit presbyteros. qui prophetarent. ob hoc etiā dñs
noster Iesus Christus. Septuaginta duos discipulos
predicare mandauit. Et quoniā septuaginta duę lingue
in hoc mundo erant diffu sę. cōgrue prouidit spiritus
sanctus. vt tot libri essent. quot nationes. quibus populi
& gentes ad p̄cipiendam fidei gratiam edificarētur.

DE BENEDICTIONIBVS.

Ca. LXXXII.

VSus quoq; ecclesie. multiplices benedictiones
in diuersis rebus habet. Benedicitur oleum. ex
Apostolica auctoritate. ad infirmorum medi-
camentum. Iacobo apostolo precipiente. Infirmať quis
in vobis. & reliqua. Sal quoq; benedicitur & aqua. in
diuersos vsus fidelium. ad homines infirmos. contra
phantasiam inimici. & peccatorū sanitatē. ad morbos
aufferendos. & cetera. Et hoc constituisse legiť. Alex-
ander papa & martyr. septimus post Petrum. aque as-
persionem cum sale benedici in habitaculis hominū.
Quod autē sal sanctificatū aque immittitur. ex diuina
auctoritate processit. qui illud per Helicēum in fonte
mitti iussit. vt sanaretur sterilitas aquarū. Natura salis

& natura aque vicina & coniuncta est. quia eiusdem
elementi ambo sunt. et idem officium signatiōe habet.
Nam aqua a sordibus mundat. Sal putrediem purgat.
Aqua nitorem prebet. Sal synceritatē adhibet. Aqua
potum sapientem signat. Sal gustum prudētię indicat.
quod scilicet. sacrorum librorum satis testatur autho-
ritas. & multiplicia produnt testimonia. Fīst enim hīc
mirabilis operatōnis diuine effectus. vt per sacerdotū
ora. deus ipse benedicat. & per sensibile eorum minis-
terium. virtus diuina inuisibiliter efficiat sacramentū.
Sicq; fit. vt charitas que exhibet in sacerdote depreca-
tionem. ipsa prestat a domino integram sanitatem.

DE SYMBOLO. Ca. LXXXIII.

Symbolum tali ratione institutū maiores nostri
tradunt. quod post ascensionem domini. et sal-
uatoris nostri ad patrem. cum post aduentum
spiritus sancti discipuli eius inflammati. linguis omniū
gentium loquerentur. quo presagio cōsecutum est. vt
nulla illis gens extera. nulla lingua Barbaris inaccessa
vel inuia videretur. preceptum eis est a domino datū.
ad predicandum dei verbum. ad singulas quasq; nati-
ones adire. Discessuri itaq; ab inuicem. normam prius
sibi future predicationis in cōmuni cōstituūt. ne loca-
liter ab inuicē discedentes. diuersum aliqd vel dissonū
predicaretur. his qui ad fidem Christi inuitabantur.
Omnes igitur in vno positi cōenaculo et spiritus sancto
repleti. breue sibi predicationis indicium. conferendo
in vnum que sentiebant componūt. Atq; hanc creden-
tibus dandam esse regulam statuunt. Symbolum autē
hoc multis & iustis & sanis causis appellare voluerūt.
συμβολον. Symbolum enī gręce. & indicium dici potest
& collatio. hoc est quod plures in vnum conferūt ita
fecerūt apłi. in his sermōibus. in vnū conferens vnus
e iij

Symbolum

quisq; quod sensit. Indicium autem vel signum iccirco dicitur. quia illo tempore. sicut Paulus apostolus dicit & in actibus apostolorum referunt. multi simulabant se apostolos Christi esse. nominantes quidem Christum sed non integris traditionum lineis nunciantes. Iccirco ergo illud indicium posuere. per quod agnosceretur ille. qui Christum vere secundum apostolicas regulas predicaret. Est autem Symbolum signum. per quod agnoscitur deus. quodq; proinde credentes accipiunt ut nouerit. qualiter contra diabolum. fidei certamina preparant. In quo quidem pauca sunt verba. sed omnia continentur sacramenta. De totis enim scripturis. hec breuiatim collecta sunt ab apostolis. ut quandoq; plures credentes. litteras nesciunt. vel qui sciunt. pre occupatione seculi scripturas legere non possunt. hec corde retinentes. habeant sufficientem sibi scientiam salutare. Est enim breue fidei verbum. & olim a propheta predictum. quia verbum breuiatum faciet dominus super terram.

DE FIDE. Ca. LXXXIII. ET VLTIMUM
Haec est autem post apostolicum symbolum certissima fides. ut profiteamur patrem & filium & spiritum sanctum. vnus essentia. eiusdemq; potestatis & sempiternitatis. Vnum deum inuisibilem. in singulis personarum proprietate seruata. nec substantialiter trinitas diuidi. nec personas liter debeat omnino confundi. Patrem quoq; confiteri ingenitum. filium vnigenitum. spiritum autem sanctum nec genitum nec ingenitum. sed ex patre & filio procedentem. Filium a patre nascendo procedere. spiritum vero sanctum procedendo non nasci. Ipsum quoq; filium perfectum ex uirgine sine peccato hominem suscepisse. ut quem sola bonitate creauerat. sponte lapsu misericordie repararet. quem veraciter crucifixum. et tertia die resurrexisse credimus.

& cum eadem ipsa carne glorificata ascendisse in celſſ
in qua & ad iudicium viuorum & mortuorū expectat
uenturus. Hęc est catholicę fidei vera integritas. de
qua si vnū quodlibet respuatur. tota fidei credulitas
amittitur. . ΤΕΛΟΣ.

Laus deo Castęq; matri.

Meminisse te velim lector. non omnia affecutos nos.
pro Rabani dignitate in cōmittendis capitibus. ppter
libelli oblitteratam vetustatem & archetypi prope in
eruditam cōscriptionem. fecimus tamen pro charitate
quantum potuimus. Nam non omnes in tunica Iouis
tauro. sed quidā penulati lacte litant. & eo forte quod
gratius est. **V**ale. **I**mpressum Phorce per Thomā
Anshelmi de Baden. IIII. Calēn. Octobris. Anno.
.M.D. IIII.

